
VZÁJEMNÁ KORESPONDENCE EDUARDA ALBERTA A ANTONÍNA RANDY

Helena Kokešová

Na letošní rok připadá dvojí výročí Antonína rytíře Randy. Tento zakladatel moderní české právní vědy, první profesor soukromého práva na české právnické fakultě Univerzity Karlovy, ministr krajan, druhý prezident České akademie věd a člen řady dalších odborných institucí a nositel mnoha vyznamenání se narodil 8. července 1834 v Bystřici nad Úhlavou a zemřel 6. října 1914 v Dobřichovicích. V červenci si tedy připomeneme 170. výročí jeho narození a v říjnu 90. výročí jeho úmrtí.

V dnešní době se jméno Antonína Randy ztratilo z povědomí veřejnosti, i když jej spolu se jmény jeho vnuků Iva a Otakara Kruliše-Randy nalezneme v Českém biografickém slovníku XX. století.¹ Nebylo tomu tak vždy. Pomíne-li četné nekrology, byla osobnost Antonína Randy připomenuta v Památníku spolku českých právníků Všehrd vydaném v roce 1918, kdy se slavilo 50. výročí založení tohoto spolku. Randovi byly věnovány články jeho žáků Jana Krčmáře a Karla Hermanna-Otavského a také Krčmářova vzpomínka na studentská léta.² U příležitosti stého výročí Randova narození byla v roce 1934 několikrát připomenuta jeho vědecká, učitelská, státnická i organizační činnost. Dne 28. září 1934 byla zasazena jeho pamětní deska na gymnáziu v Klatovech, redakcí Randova žáka, tehdy ministra, Jana Krčmáře byl vydán monumentální Randův jubilejní památník.³ V témž roce vydal Randův vnuk Otakar Kruliš-Randa vlastním nákladem seznam Randovy dochované korespondence, kterou utřídil a registry opatřil profesor Karel Škába.⁴ Na impozantní památník navázal v roce 1940 Jaroslav Klika genealogickou prací Rod JUDr. Antonína Randy a Otakara Kruliše-Randy, kterou sepsal na popud Otakara Kruliše-Randy a věnoval mu ji k 50. narozeninám.⁵

Autorem poslední větší Randovy biografie, bohužel značně ovlivněné dobou svého vzniku na počátku 50. let, je Viktor Knapp.⁶ Týž autor uveřejnil před deseti lety článek zaměřený především na odborné působení Antonína Randy.⁷ O dva roky dříve, v roce 1992, připomněl Randovu osobnost Stanislav Balík, který se soustavně zabývá dějinami českého právnictví.⁸

Randova školní a studijní léta byla spojena s působišti jeho otce právníka v Domažlicích, Bystřici a v Přešticích a s klatovským gymnáziem, odkud pře-

stoupil na pražské novoměstské gymnázium. V roce 1852 začal v Praze studovat na právnické fakultě, kde v roce 1859 získal doktorát. Ačkoliv se systematicky připravoval na univerzitní dráhu, vstoupil nejprve do soudní praxe. Zároveň zahájil přípravu své habilitační práce a již v roce 1860 se stal soukromým docentem rakouského práva. Ani ne třicetiletý se v roce 1862 stal mimořádným profesorem právnické fakulty. V roce 1868 dosáhl řádné profesury pro obory rakouského občanského, obchodního a směnečného práva.

Od své habilitace roku 1861 byl Randa jedním z nejhorlivějších přispěvatelů téhož roku založeného časopisu Právník, v němž v průběhu let publikoval na osmdesát prací. V roce 1864 byl jedním ze zakladatelů Jednoty právnické, kde patřil k nejaktivnějším členům. Od roku 1867, kdy se též připojil k přispěvatelům Riegrova slovníku naučného, byl pravidelně volen do funkce prvního náměstka Jednoty právnické, od roku 1890 byl jejím starostou. Na platformě Jednoty právnické i na nerozdělené pražské univerzitě připravoval podmínky k tomu, aby právnická fakulta české univerzity, za jejíž zřízení horlivě vystupoval v panské sněmovně, byla na vysoké odborné úrovni. Za své zásluhy byl v roce 1883 zvolen druhým rektorem české univerzity po V. V. Tomkovi. Na české právnické fakultě byl také dvakrát děkanem.

Jan Krčmář řadil Randu mezi velké národní buditele. „Nebyl sice prvním pěstitelem právní vědy jazykem českým, ba nebyl ani prvním českým civilistou. ... I česká věda právní má své Thamy. Ale teprve literárním vystoupením Randovým bylo rozhodnuto o dobytí právní vědy českou prací, jemu sluší děkovati, že česká právní věda octla se po boku právní vědy jiných národů kulturních.... Jako největší z našich buditelů i Randa organisujícím činem mocně zasáhl do vývoje našeho národního života, Česká universita Karlova Ferdinandova, časopis Právník, Právnická Jednota, Jednota českých záložen, Právnický sjezd jsou nejvýznamnějšími hesly této organisační činnosti.“⁹

Téměř všichni profesori právnické fakulty vzešli z Randovy školy. Randa byl skutečně vychovatelem celé české právnické generace. Jak dokládají vzpomínky J. Kaizla, K. Hermanna-Otavského i J. Krčmáře byl vynikajícím vysokoškolským učitelem.¹⁰ Podle J. Krčmáře „jeho výklady, důkladné a naveskrz jasné, vyznamenávaly se vlastnostmi, jaké ani výkladům vynikajících učitelů nejsou vždy dány. Dovedly upoutati pozornost a poskytly nejen látku ke studiu, nýbrž opatřily posluchače takovou znalostí, že další studium hravě se dalo.“¹¹ V Randově památníku pak Krčmář uvádí: „Randa byl velkým učitelem práv. Že jím byl, to můžeme poznati z výsledků jeho činnosti. Je-li jen nemnohým vysokoškolským učitelům dán úděl vytvořiti školu, Randa mezi ně náležel. Všichni skoro, kdo byli Randovými posluchači, vzhlíželi k němu s neomezenou úctou, jako k velké a skoro neomylné autoritě a není to snad přepínání, řekne-li se, že

široké kruhy právnické se dívaly na odklon od názorů Randových jako na sacrilegium. Jak jsem již pověděl jinde [viz Památník Všehrdu s. 217 – pozn. H. K.], bylo jméno Randovo obestřeno jakýmsi nimbem, a nejen v právnických, ale i v neprávnických kruzích byl se jménem Randovým spojován přídomek největšího českého právníka. Uvážíme-li pak ještě, jak přes žáky Randovy dílo Randovo přešlo na žáky jejich, je nepochybné, že Randa jako málokdo zasluhuje jména hlavy školy.“¹² Randa dosáhl mezinárodního věhlasu, takže byl znám na většině evropských univerzit. Byl však také autoritou při výkladu práva. O tzv. „Argumentum dixit Randa“, tj. názor vyslovil Randa, psal v Randově památníku František Rouček.¹³

Snahou mého příspěvku pochopitelně není rozbor Randova rozsáhlého díla. O analýzu jeho hlavních děl a rozbor metodologie jeho vědecké práce se pokusil Viktor Knapp. Podle Knappa to byla právě jeho metodologie, kterou se nejlouběji zapsal do dějin právní vědy nejen české, ale i evropské. Randa byl vzdáleným pokračovatelem Friedricha Karla Savignyho a bezprostředním pokračovatelem Josefa Ungera.¹⁴

Randovi se dostalo nejvyšších vyznamenání, uznání odborníků i odborných korporací. V roce 1878 mu byl udělen řád železné koruny III. třídy. V letech 1879–1881 byl člen státního soudu. V roce 1881 byl jmenován doživotním členem panské sněmovny a řádným členem říšského soudu. V roce 1882 obdržel titul dvorního rady a v roce 1888 mu byl propůjčen čestný znak pro vědu a umění. V březnu 1897 obdržel komturský kříž císaře Františka Josefa s hvězdou a v listopadu téhož roku byl povýšen do šlechtitelského stavu.¹⁵ Od ruské vlády v roce 1880 obdržel komturský kříž sv. Stanislava. V roce 1888 se Randa stal přispěvatelem Ottova slovníku naučného a obdržel doktorát honoris causa na boloňské univerzitě. Již v roce 1873 byl zvolen řádným členem Královské české společnosti nauk a roku 1878 řádným členem akademie věd v Krakově. Randa patřil mezi prvních 19 členů České akademie věd a umění jmenovaných císařem Františkem Josefem 20. dubna 1890 a od července 1890 byl předsedou I. třídy České akademie věd.¹⁶ Po smrti Josefa Hlávky byl v roce 1908 zvolen prezidentem České akademie věd.

Svým politickým zaměřením byl Randa staroček, dlouhá léta byl členem sboru důvěrníků staročeské strany. Sám však o politickou kariéru neusiloval. Na přání císaře Františka Josefa přijal v říjnu 1904 křeslo českého ministra krajana v Koerbrově vládě, kterou od nového roku 1905 vystřídala vláda Paula Gautsche. V této funkci zůstal do května roku 1906. Randovo politické působení nebylo dosud zhodnoceno. Stručné zmínky jsou roztroušeny v pamětech součastníků K. Mattuše, A. Bráfa a A. Pražáka, jeho jméno se mihne v Příspěvcích k listáři F. L. Riegra. Jan Krčmář k Randovu politickému působení taktně po-

znamenává: „K úřadu ministra-krajana byl Randa povolán v pokročilém věku sedmdesáti let na podzim 1904. ... Randa, přišed do úřadu ministra-krajana po obratném a temperamentním Rezkovi, jenž ostatně nakonec také ztratil půdu pod nohama, nezvyklý kolbišti politickému a navykly jen vědecké pracovně, učitelské katedře a síni soudní [míněno členství v říšském soudu – pozn. J. K.], velmi upřímný a zásadový a snad i trochu důvěřivý a těžkopádný, a dojista ne to, čemuž se říká machr, měl posici velmi ztíženou, zejména i proto, že politické poměry se stávaly stále obtížnější.“¹⁷

Při svém konzervatismu však Randa nebyl zcela nepřístupný novým myšlenkám. V první polovině osmdesátých let 19. století docházel i na schůzky v Hotelu de Saxe, kde se scházela část profesorského sboru české univerzity a v prvních letech přispíval i do Athenaea. Rukopisné boje však znamenaly konec této spolupráce. Přesto se Randa o mnoho let později postavil proti intrikám v profesorském sboru právnické fakulty v čele s Emilem Ottem a prosadil jmenování Josefa Kaizla řádným profesorem.¹⁸

Nepopíratelnou zásluhou A. Randy je, že vytvořil českou vědu občanského práva a svým dílem vychoval generaci vynikajících českých specialistů na civilní právo i komercialistů, kam patřili Josef Stupecký, Emanuel Tilsch, Jan Krčmář, Emil Svoboda, Bedřich Andres, Karel Herman-Otavský, Arnošt Wenig a další.¹⁹ Kromě toho měl lví podíl na znovuzřízení české univerzity a na organizaci českého právnictva. Randovo místo mezi českými právníky bylo pro Krčmáře důvodem k tomu, že ho nazval otcem českých právníků.²⁰

Antonín rytíř Randa zemřel v prvním roce světové války 6. 10. 1914 v Dobřichovicích. Jeho pohřeb se konal na Slavíně 9. října. Pozůstalost Antonína Randy je v současné době uložena na třech místech. V roce 1956 byla pozůstalost rodiny Krulišovy-Randovy předána do Státního ústředního archivu, kde byla zpracována a v roce 1957 byl vydán její inventář.²¹ Další část osobního fondu Antonína Randy je uložena v jednom archivním kartonu v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a obsahuje vedle osobních dokladů, korespondenci a tisky. V pobočce Státního oblastního archivu Plzeň v Klatovech je uložena další část fondu Antonína Randy, jehož součástí je Randova korespondence, tiskopisy, tisky a výstřižky.²²

Co měl Antonín Randa společného s druhým protagonistou korespondence profesorem vídeňské lékařské fakulty Eduardem Albertem? Oba představovali špičky ve svém oboru, byli vynikajícími vysokoškolskými učiteli a zakladateli moderních směrů – Albert byl a je považován za zakladatele moderní české chirurgie, Randa za zakladatele moderní české právní vědy, oba vychovali novou generaci vědců. Oba získali vysoké společenské postavení a dočkali se řady domácích i zahraničních ocenění a přesto se vždy nepokrytě hlásili ke své-

mu češství. Oba sehráli důležitou roli při konstituování české univerzity v Praze, i když Randovy zásluhy o ni byly pochopitelně mnohem větší. Politickým zaměřením byli oba stoupenci staročeského směru v české politice, Albert více kritickým nežli smířlivý Randa, sami však o politickou kariéru neusilovali. Albert se záměrně držel v pozadí, vysvětlující svou zdrženlivost svým postavením ve Vídni, přesto se o politiku a zvláště českou politiku vždy živě zajímal a ve vypjatých situacích do ní zasahoval. Není proto divu, že politika byla častým tématem jejich rozhovorů při setkáních ve Vídni či v Praze a odrazila se i v jejich korespondenci.

Zájemce o životopis Eduarda Alberta musím odkázat na dosud nepřekonatelnou monografii Arnolda Jiráska, jež poprvé vyšla v roce 1941 a podruhé v rozšířeném vydání v roce 1946.²³ O Albertovu monografii se ve stejné době pokusil i Josef Svítal, obvodní lékař v Novém Městě na Moravě používající umělecký pseudonym Jan Kárník.²⁴ Výstižné hodnocení obou publikací podal člověk nad míru povoláný – Josef Šusta. Svoji recenzi pro Český časopis historický napsal již v roce 1941. Protože časopis byl za války zastaven, vyšla tiskem až v roce 1946.²⁵ U příležitosti stého výročí Albertova úmrtí vzpomnělo svého významného rodáka město Žamberk. V září roku 2000 byla v Městském muzeu otevřena výstava a uspořádána konference. Muzeum také vydalo popularizační knížku manželů Pírkových věnovanou E. Albertovi.²⁶

Záslužná práce A. Jiráska má podstatnou vadu – zcela nedostatečný poznámkový aparát. Jirásek, povoláním lékař a nikoli historik, se spokojil pouze se seznamem literatury uveřejněným na konci publikace a poděkováním těm, kteří mu s přípravou monografie pomáhali. V textu literaturu, z níž čerpá, necituje vůbec a nebo zcela nedostatečně. Totéž platí i o užívání pramenů. Navíc za více než 60 let, které uplynuly od prvního vydání jeho monografie, se výrazně změnilo uložení Albertovy pozůstalosti. Mnohé materiály uložené tehdy v soukromých rukách přešly do archivů a muzeí, k přesunům došlo i v rámci jednotlivých institucí. Dnes je Albertova pozůstalost, stejně jako Randova, uložena na třech místech. V Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze, ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí a v Městském muzeu v Žamberku. Část materiálů týkajících se osobnosti E. Alberta i nadále zůstává v soukromí.

Korespondenci E. Alberta daroval v roce 1902 Knihovně Národního muzea Georg Albert, jediný syn Eduarda Alberta, s podmínkou, že bude otevřena až za třicet let. Albertova odeslaná korespondence je pak rozeseta v řadě archivů a muzeí po celé republice a v zahraničí. Jen její malá část byla vydána tiskem.²⁷ První soubor vzájemné korespondence a sice korespondence E. Alberta s Jaroslavem Vrchlickým uspořádal počátkem 50. let Bohuslav Knoesl, ač zá-

jem o její vydání měl už dříve A. Jirásek.²⁸ Jaroslav Jedlička ve spolupráci s Janem Havránkem připravil počátkem 70. let edici vzájemné korespondence E. Alberta s Jaroslavem Gollem. V roce 1999 vydala korespondenci E. Alberta a Gustava Eima H. Kokešová.²⁹ V současné době jsou touto autorkou do tisku připraveny edice vzájemné korespondence E. Alberta s Antonínem Rezkem, Karlem Kramářem a Josefem Kaizlem. Edice jsou doplněny příspěvkem k Albertovu životopisu, který se pokouší dosavadní poznatky shromážděné Arnoldem Jiráskem prohloubit a na základě nových zjištění upřesnit.

Albertovo mecenášství připomněla u příležitosti stého výročí založení České akademie věd Ludmila Hlaváčková.³⁰ Nežli se Albert mohl stát podporovatelem řady českých vědců a spisovatelů, musel z Žamberka, kde se 20. ledna 1841 narodil v rodině hodináře Františka Alberta, ujít dlouhou cestu. Tato cesta vedla přes gymnaziální studia v Rychnově nad Kněžnou a Hradci Králové, kde se spřátelil s Jaroslavem Gollem, Františkem Šemberou a Josefem Černým, pozdějším ředitelem gymnázia v Roudnici nad Labem, na vídeňskou univerzitu. Zde byli Albertovými učiteli Josef Hyrtl, Karel Rokytanský, Johann Dumreicher a Josef Škoda. Dne 22. ledna roku 1867 byl Albert promován na lékaře, chirurgický doktorát složil v roce 1869. V témž roce nastoupil na I. chirurgickou kliniku, kde se stal Dumreicherovým asistentem. Habilitoval se v roce 1872 a 23. září 1873 byl jmenován řádným profesorem chirurgie a přednostou chirurgické kliniky a operačního ústavu v Innsbrucku, kde setrval do února roku 1881. Zde uzavřel doživotní přátelství s tyrolským místodržitelem, pozdějším předsedou vlády Eduardem Taaffem a jeho rodinou. Taaffe se také zasloužil o Albertovo jmenování přednostou I. chirurgické kliniky ve Vídni, kam jej jako svého nástupce doporučoval i profesor Dumreicher.

Když se začalo připravovat obnovení české univerzity, projevoval Albert zájem o práce, které s tím souvisely. Tento zájem neutuchl ani ve chvíli, kdy bylo jasné, že do Prahy nebude povolán a přednost dostane nevýrazný profesor Vilém Weiss.³¹ Ještě předtím, v roce 1879, zažil Albert velké zklamání po té, co se vážně uvažovalo o jeho kandidatuře na poslance říšské rady. Díky pletichám se Albert kandidatury zřekl a podruhé jej ke kandidatuře v Čechách nikdo nepřesvědčil. Přesto by bylo naivní domnívat se, že byl apolitickou osobou. Otevřenému angažování v politice se ale napříště bránil. Přesto právě z korespondence víme, že jej politická situace nenechávala chladným ani v dalších letech a vždy živě reagoval na její změny.

Jako věnoval pozornost zřízení české univerzity, pečlivě sledoval konstituování České akademie věd a umění a především postup při sestavování jejího členstva. I zde zažil nejedno rozčarování. Přesto na četné domluvy do akademie vstoupil a u příležitosti slavnostního zahájení její činnosti vystoupil s přednáš-

kou O dvou světech.³² Jeho kritiky a četné sarkastické poznámky k řadě akademiků jsou zachyceny nejen v korespondenci s J. Vrchlickým, M. Červinkovou-Riegrovou, ale i v korespondenci s G. Eimem, A. Rezkem, T. G. Masarykem a částečně i A. Randou.

Ve Vídni se rychle rozšířila Albertova soukromá praxe. Mezi jeho pacienty patřili mimo rodinu hraběte Taaffa a knížete Windischgraeze také příslušníci panovnického rodu. Kromě toho léčil F. L. Riegra, K. Kramáře, J. Kaizla, G. Eima, B. Pacáka, J. Lukeše a řadu jiných. Vedle svého působení na univerzitě, kde vychoval Albert řadu odborníků, pokračoval ve své odborné spisovatelské činnosti, jezdil na lékařská koncilía i mimo hranice rakousko-uherského mocnářství. Aktivně se účastnil řady lékařských sjezdů, naposledy XIII. mezinárodního lékařského sjezdu v Paříži v srpnu 1900, kde zastupoval rakouskou vládu a vystoupil s přednáškou o struktuře kosti lidské a zvířecí. Do Paříže přijel z Londýna, kde byl jmenován čestným členem Royal College of Surgeons of England.

S rostoucím vědeckým věhlasem stoupalo i Albertovo společenské postavení. V roce 1886 byl povolán do nejvyšší zdravotní rady, v prosinci roku 1887 se stal dvorním radou, v lednu 1892 mu císař udělil rytířský kříž Leopoldova řádu a 12. ledna 1895 byl jmenován doživotním členem panské sněmovny. Sezení panské sněmovny se Albert účastnil jako člen pravice. Poprvé v ní promluvil, když se jednalo o zrušení kolejného, a naposled 6. března 1900, kdy se jednalo o program Koerbrovy vlády. Nemá tedy pravdu Josef Penížek, když tvrdí, že zde Albert vystoupil pouze jednou a to ve zdravotní otázce.³³

Ačkoli byl Albert zcela vytížen prací na klinice, přednáškami a soukromou praxí, vždy si našel chvíli na přátele, se kterými se buď scházel ve vyhlášených vídeňských podnicích Riedhof a Kaiserhof, či je zval k sobě domů. V Albertově prostorném bytě na rohu Maximilianplatz a Frankgasse tak postupem doby vzniklo jakési kulturně-politické centrum, do kterého si našel cestu každý, kdo v české společnosti něco znamenal či o větší význam a uznání usiloval.³⁴ Přátele zval Albert také do rodného Žamberka, kde si v letech 1888–1889 nechal postavit vilu a vybudoval rozlehlou zahradu.³⁵ Lásku k rodnému kraji vyjádřil i v pracích o Prokopu Divišovi, v pěti sešitech Pamětí žamberckých a též ve dvou pracích o českých bratřích v Kunvaldě a v Žamberku. České poezii pomohl překonat jazykovou bariéru svými překlady do němčiny.³⁶

Albertovy styky dokládá jeho rozsáhlá korespondence. Mezi adresáty nalezneme nejen celou plejádu českých vědců, umělců a politiků, ale i rakouských a německých lékařů a politiků, nechybí mezi nimi i několik ministerských předsedů. Zcela souhlasím s tvrzením profesora Jiráska, že „korespondence Alber-

tova je sama pro sebe opravdovým dílem, zrcadlícím velmi dobře a někdy důkladně osobnost Albertovu“.³⁷

O čem vypovídá korespondence E. Alberta s A. Randou?

Ve Státním ústředním archivu se v rodinném archivu Kruliš-Randa zachovalo 7 dopisů E. Alberta z let 1880–1900 a navštívenky Albertova syna Georga a Marie Albertové, manželky E. Alberta. Koncept dopisu E. Alberta z června 1890 určený Antonínu Randovi je uložen v osobním fondu E. Alberta v LA PNP jako koncept Albertova dopisu neznámému. Podle rukopisného přípisu Georga Alberta na obalu šlo původně o přílohu k výměně dopisů s Janem Gebauerem a Karlem Mattušem. V Randově fondu v pobočce Státního oblastního archivu Plzeň v Klatovech, stejně jako ve fragmentu jeho fondu v LA PNP, Albertova korespondence uložena není.³⁸ Ve fondu E. Alberta v LA PNP je uloženo i 6 dopisů A. Randy E. Albertovi z let 1880–1900. Společně s dalšími dopisy je Knihovně Národního muzea daroval Georg Albert. Ten nakonec vyhověl žádosti Marie Gebauerové a dovolil otevřít otcovu pozůstalost již v roce 1925. Na seznamu Randových dopisů E. Albertovi sepsaném Georgem Albertem je přípis tužkou: „Srovnáno při otevření a shledáno v pořádku. Dr. Volf.“ Vzájemná korespondence A. Randy a E. Alberta nebyla dosud publikována.

První nám známý dopis z jejich vzájemné korespondence je Albertův dopis psaný v Innsbrucku 21. května 1880. Albert v něm litoval, že za svého pobytu v Praze neměl možnost se s A. Randou setkat. V Praze Albert vystoupil na I. sjezdu českých lékařů se slavnostním projevem O theorii a praxi studia na fakultách vysokých škol, ve kterém se vyslovil pro vznik české univerzity. Také Randa ve své odpovědi vyjádřil politování, že neměl možnost se s Albertem pozdravit, a poslal Albertovi svoji soukromou adresu. Zdvořilostní korespondence pokračovala i v roce 1881, kdy Randa Albertovi blahopřál k jeho jmenování profesorem na vídeňské univerzitě a vyslovil naději, že i tak svému národu, jehož je chloubou, prospěje. Dopis uzavřel přáním: „Vychovejte nám generaci mladých docentů!“³⁹

Další korespondenci máme k dispozici až pro rok 1889. Tehdy měla již intimnější charakter, pisatelé si tykali a psali si o aktuálních otázkách hýbajících českým vědeckým a politickým životem. Na prvním místě to byla otázka jednání realistů se staročechy, ve kterém měl Albert úlohu rádce a jednal jako „vir boni officii“.⁴⁰ Využíval přitom svých dobrých vztahů s F. L. Riegrem, jeho dcerou Marií Červinkovou-Riegrovou, ale i s Josefem Hlávkou a českými poslanci na říšské radě.

Jednání realistů se staročechy zahájená počátkem roku 1889 byla záhy přerušena. Po únorových člancích v českém a německy psaném tisku, kde se opět otevřel starý spor o rukopisy a ventilovaly se animozity s ním spojené, si Ran-

da, profesor právnické fakulty, na níž ve dnech 15. a 17. února 1889 došlo k ovacím Masarykovi a Kaizlovi, začal předvolával studenty k výsledkům. Děkan Jiří Pražák pak poslal Masarykovi úřední přípis a nad Masarykovou odpovědí se univerzitní právníci v čele s E. Ottem dohodli vyzvat Masaryka, aby poslal opravu do Času a Bohemie, které zveřejnily záznam jeho děkovných slov za projevy studentských sympatií v Karolinu. Masaryk ve svém vyjádření zrekapituloval celou událost a dodal, že si ji nemohl vyložit jinak, než jako souhlas studentů s jeho spisovatelskou a učitelskou činností, průběh ovace označil za mírný a důstojný a vytkl, že „jeden pražský list“ referoval velmi nevěcně a nespravedlivě. Tato situace je velice dobře zachycena v korespondenci T. G. Masaryka a Eduarda Alberta z počátku roku 1889 a částečně se odráží i v dopisech E. Alberta a A. Randy z května roku 1889.⁴¹

Intenzita písemných kontaktů mezi E. Albertem a T. G. Masarykem a J. Kaizlem v této době dosahovala vrcholu. Albert doporučoval, oč mají realisté usilovat především. Masaryk Alberta průběžně zpravoval a opakovaně žádal o přímluvy u F. L. Riegra, M. Červinkové-Riegrové, J. Hlávky. O těchto schůzkách pak Albert Masaryka informoval, ten psal Albertovi o intrikách J. Kvíčaly.⁴² Již v únoru 1889 nastal zvrat v jednáních, který vyvolaly články uveřejněné ve Slavische Warte, Času a Presse, na které reagovaly staročeské i mladočeské listy a především Čech, za jehož útočnými úvodníky se skrýval J. Kvíčala. Také tyto polemiky v denním tisku jsou zaznamenány v Albertově korespondenci s Masarykem a Kaizlem.⁴³ Počátkem února 1889 Albert Masarykovi psal, že byl u Riegra na návštěvě a ten mluvil o Masarykovi s uznáním. Radil proto Masarykovi, aby psal Riegrovi přímo. Albert doufal, že se jednání obnoví, záhy se však přesvědčil, že tato snaha je marná.⁴⁴

I když byla jednání přerušena, neustával Albert ve své agitátorské činnosti. Při vzájemných návštěvách působil na F. L. Riegra, jeho dceru Marii Červinkovou-Riegrovou, na Antonína Steidla a další poslance. Přesvědčoval je o nepravosti rukopisů a vysvětloval cíle realistů. Masaryk informoval Alberta o dopisu, který mu zaslal počátkem března 1889 děkanát české právnické fakulty. Podle Masaryka tím chtěli zastrašit nejen jeho, ale i studenty. Dopis zaslal Masaryk Albertovi i s konceptem své odpovědi senátu a později mu referoval o tom, že ho akademický senát vyzval, aby poslal opravu do Času a Bohemie, které předtím zveřejnily záznam jeho děkovných slov za projevy studentských sympatií v Karolinu.⁴⁵ Albert Masarykovi ve své odpovědi napsal, že zpráva o jednání děkana právnické fakulty ho naplnila přímo ošklivostí.⁴⁶

O „narovnání“ se Albert pokoušel i prostřednictvím Antonína Randy, vůdčí osobnosti české právnické fakulty. Jak vyplývá z kontextu, ani zde nemáme zachovány všechny dopisy, které si vyměnili. Randův dopis z 28. května 1889

je totiž odpovědí na nám neznámý dopis E. Alberta. Randa se v něm vrací k problematice sporů o rukopisy, k úloze jednotlivých protagonistů v něm a k únorovým článkům v tisku, které jen potvrdily to, „co nám dále dozírajícím, chladným pozorovatelům nikdy nebylo pochybné, totiž že boj o R[uko]p[is] kr[álovédvorský] byl jen přehrou a leckterým jen prostředkem sloužící k utváření strany ve sborech profesorských a v politice“. Vadilo mu, že agitace se vnesla i mezi studenty, což podle něho podřývalo kázeň i autoritu profesorů. Přesto se nevzdával naděje na urovnání „žalostných“ poměrů ovšem nikoli hned ale v budoucnosti. „Musíme vyčkati klidnější doby, až vášně se utiší, až přestanou osobní revnivosti a osobní útoky, a až se – setře ráz politický.“⁴⁷ Albert odpověděl vzápětí, a protože podle vlastních slov studoval důkladně průběh celého sporu na univerzitě, s Randou v některých bodech polemizoval. Podle jeho přesvědčení nebyla kritika pěstovaná Athenaem žádným zlem, neboť „kritiky vědecké musí býti“. Jako příklad uváděl, že ve Vídni vychází pět lékařských časopisů s velice ostrými kritikami profesorů a nikdo to nechápe jako porušení akademického ducha. Na to si měl zvyknout nejen rektor pražské univerzity Matouš Talíř, ale i Martin Hattala. V Praze se podle Alberta neměřilo jedním loktem. „Když profesorům Gebauerovi a Masarykovi a jejich druhům bylo spíláno veřejně až hanba – proč pak se tu neozval nikdo, že akademický duch je ohrožen?“ položil Randovi sugestivní otázku. Také V. V. Tomek, jehož zásluhy o české dějiny nepopíral, „se neměl pouštět do věcí, kterým nerozumí“. Podobně kriticky soudil i o J. A. Helfertovi a J. Jirečkovi, který se „v gramatice staré Gebauerovi ani nevyrovná“. Průběh rukopisného sporu ho prý poučil o tom, že „na straně realistů byla přesná věda, ostrovtip, důmysl: na straně obhájců nejapnost, nedostatek vědecký a šerednější ještě vlastnosti, obzvláště však kaceřování, choutky po pronásledování atd. atd.“. Z realistů jmenoval T. G. Masaryka, od kterého „slyšel věci pozoruhodné“, J. Golla, kterého znal z doby gymnaziálních studií, Č. Strouhala, A. Seydlera, který pocházel také ze Žamberka, a J. Gebauera, se kterým se osobně poznal koncem roku 1888 v Praze. Psal, že k těmto mužům má „největší úctu, jak co se vlasteneckého jich smýšlení, tak co charakteru a vědecké způsobilosti týče“. Byl přesvědčen, že směr, za kterým jdou a způsob, jakým si vedou, je pozoruhodný. Stejného přesvědčení byli i „mnozí vynikající Čechové vídeňští, poněvadž se na to díváme zdaleka a máme chladné čelo; nemáme horkosti“. Dále se Albert rozepsal o české politice obecně a vyjádřil přesvědčení, že se staročeská strana nedovede regenerovat a že z vnitřní krize „kořistiti budou mladí“. Krizí a duševním úpadkem byla podle něho vinna jak staročeská tak mladočeská žurnalistika, jenže ta byla šikovnější a pružnější. Sám realistům radil, aby nevstupovali do politiky, ale aby „hleděli vypěstovat mysl vzdělaných Čechů“, aby bojovali proti frázím, fikci, jalovosti, nedbalosti a povrchnosti.⁴⁸

O velikonocích roku 1889 byl Albert v Praze a sešel se zde s realisty.⁴⁹ K další schůzce došlo v červnu na svatodušní svátky v Žamberku, kde bylo dohodnuto, že realisté zatím veřejně nevystoupí.⁵⁰ Tuto dohodu záhy porušil J. Kaizl, když se rozhodl na vlastní pěst kandidovat do Českého zemského sněmu. Masaryk tehdy Alberta žádal, aby Kaizlovi napsal, což Albert odmítl. Místo na Kaizla působil Albert počátkem července 1889 na Antonína Randu. V nedatovaném dopise E. Alberta T. G. Masarykovi napsaného na počátku července 1889 tak máme zachycen nejen Albertův pohled na Antonína Randu ale zprostředkovaně i Randovy názory v daném období. Albert Masarykovi psal: „Včera a předevčerem jsem dlouho a dopodrobna rozmlouval s Randou. Mně ten člověk je posud problémem a sice problémem dosti zajímavým a vážným. Prvý den, zdálo se mi, že jsem jej svou ostrostí a prudkostí trochu zarazil a snad poranil; avšak druhého dne se vše vyrovnalo. Nehledě k jeho odbornické velikosti, která je mimo všecky pochybnosti, jest mi problémem proto, že se v názorech veledůležitých srovnává nejen se mnou ale i s Vámi, čehož netajil. On pokládá spor o rukopisy za věc rozhodnou ale je přece proti Gebauerovi jaksi nepřiznivého smýšlení a neváží si Gebauerovy velikosti. Patrně z toho, co jsem v tomto směru rozmlouval, vycházelo, že on o věci nemá ani nejmenšího úsudku a že je pod vlivem insuflicí takových, které Gebauerovy výzkumy pokládají za pochybné a ještě nedokázané. On v té příčině z neznalosti věci ještě vězí i v tom omylu, že pokládá Tomka za člověka, jenž zná starou češtinu. Načež jsem mu ovšem odpověděl: ‚Tomek neumí ani staročesky deklinovat a konjugovat a to má býti znalec?‘ On mi nevěřil, domnívaje se, že Tomek, jsa čtenářem starých listin, musí umět staročesky. Při tom připouští, že Tomek je omezený a svéhlavý. Tu tedy účinkují nedostatečné informace a nedostatek ponětí o vědě jazykozpytné – věci ovšem pochopitelné a nevadné. Co se realismu tkne, ve mnohém se se mnou upřímně snášel, ale on pokládá směr ten za slabý a v národě za nevyvinutý – což svědčí o dobré kalkulaci politické *statistiky*, ale ne o kalkulaci politické *dynamiky*. On velmi má rád Golla a velice ctí Seydlera a v tom ohledu jsem byl radostně a hluboce dojat. Já se nemohu z té obavy vypracovat, že se Seydler před časem od nás odebere a smrt' jeho by náš kruh oloupila o velikou ozdobu. Amor et deliciae meae! O Strouhalovi mi pravil, že – pokud je v Praze – vědecky ničeho nepracoval. Nevím a nemohl jsem odpovědět. Jestli tomu tak, tož prosím Vás ve jménu věci hleďte na Strouhala účinkovat, aby pracoval a publikoval. *Randa si ho jako člověka velice váží* ale neušla mi ona – jemná a proto citelná – ironie, kterou Randa ono poznamenání učinil, – že Strouhal, dokud je v Praze, ničeho nevykonal. Velmi Randu těšilo, když jsem chválil vědeckou činnost' Ottovu i způsoblost Bráfovou. O Riegrovi má úsudek jako já, *ouplně identický*: ‚Rieger nebyl nikdy pracovníkem a nezná se v problémech, on byl *jen agitátorem*‘ (ipsissima verba, ku kterým Randa při-

svědčil *ouplně*) ale má něco, co vůdce má mít: vedle nadšení jakýsi střízlivý instinkt – podobně u ženských jest – a při tom *sympatickou osobnost*. Voilà tout! Bráf mluví a jedná ostře a odpuzuje; Rieger vždy poutá, vábí a zamlouvá se. O Kvíčalovi R[anda] mluví způsobem jako ostatní staří, ale praví: „Ale, když ho potřebujeme!“ Zeithammerovi vytýká pýchu a hrubost (Bráf?) a je jaksi proti němu (Bráf?).“

Dopis uzavřel konstatováním: „Randa je *činnější*, než myslíme; ale on se halí v oblak a možná, že kadidlo, které se před ním kadilo, tvoří hlavní substrát těch oblaků, do kterých on *přišel* a ve kterých dále trvá. Ale on v tom oblaku *myslí, jedná* a jen se zdá jaksi příjemně opojen, což je pochopitelné a přirozeno a čehož mu ani nezávidím, ani nepřeju. Škoda, že neprošel tuhou školou; *byl by mnohem více v popředí*.“

Nakonec přidal i několik taktických rad: „A nyní bych myslel, že byste měli, posílati Randovi čestný exemplář Času. Především ale *musíte* vymazati onu skvrnu, kterou kdos způsobil, řka, že staří nepracují. Vy musíte – a nejlépe bylo by užítí příležitosti nynější – vytknouti veliký význam Randův i zásluhy Ottovy. Vzdor Kaizlovi, který bude proti tomu, ale věřte mi, že dobré a uznalé slovo je mocnější, než nenávisť. Mluvíce o volbách můžete směle říci a *proloženým* písmem: Národ náš přišel tak daleko, že pustil Zeithammera, Bráfa, a jen krok ještě, a on pustí i Randu, Otta, Tomka, Černého, Mattuše, Kořistku, Čelakovského (botanika) a tutti quanti (*a tu můžete vypočísti celou řadu autorit*) a přidrží se Špindlera, Hovorky, atd atd. To jest: Vědění, práce, zásluhy *nepočítají*; běží jen o Riegera aneb o Grégra. Lid vidí v nich jen vůdce a jde za tím, neb za oním a k vůli *domnělému spasiteli* zabije všechny své siláky. Nezralé stádo beranů! Tak zabili už Vás, Gebauera, realisty. Ted’ to jde dále. *Proved’te tuto myšlenku*. Nastala pro Čas doba těžká a veliká. Máte se vyslovit a – můžete? Chcete? Odvážíte se? Písemně o tom nemožno vyjednávat. Kramář, jehož Randa má velice rád, jede do Prahy. Promluví s ním zde. Nyní může Čas učinit dojem, ale musí to býti promyšleno.“ Úplně na závěr dopisu pak Albert připsal větu: „Randa se *neurazil* tímto mým výrokem: Od deklarace k fundamentálním článkům, od těchto na říšskou radu, od Gautschiady k porážce červencové r. 1889.“⁵¹

Masaryk s Albertem v názorech na Randu v mnohém souhlasil. Ve své odpovědi z 5. července 1889 napsal: „Randa, úplně souhlasím, myslí a jedná. Ale myslí scholasticky, malicherně. Je dogmatik právní, komentátor; chytrý ale ne moudrý. Nemá vzdělání, řekl bych, přírodovědeckého a filosofického ani za mák a tudíž všechno rozbírá na prach rozmleté, celku nevidí žádného (Vy pěkně říkáte posuzuje ‚staticky‘ ne ‚dynamicky‘.) On situaci, ve které národ je, nikdy nerozuměl a nerozumí. Jako právník Randa drží se ve všem legality, k moralitě nikdy se nerozehřeje. Tak s počátku boje vystupoval nemoudře a nerozumně,

v tom vyloženém slova smysle. ... On ví, jako my, že Kvíčala je lump, ale nikdy ho nenapadne, aby pro něj nepůsobil: *zákon* psaný – ho nemůže odsouditi, ergo jde s ním. Randa však přece myslí a je přístupný argumentu. Já proto nikdy nedopustil jsem ani slovem proti němu vystupovati.“ A jako důkaz uvedl Masaryk Athenaeum, „tam i Randa i Ott jsou velmi uznány, každý dle zásluhy. *Randa sám se za to poděkoval*. Přece však myslí – mluví, že my bouráme každou autoritu atd. *Randa jako všichni prostě podlehl hlasům Národn[ých] listů*, – toť tajemství všeho jednání jejich.“

Podle Masaryka byl Randa nespravedlivý i k Čeňku Strouhalovi, o jehož činnosti Alberta podrobně informoval. „Zkrátka – Randa soudí o věcech, jimž nerozumí a o nichž pranic neví. Při tom však mu nevadí, že z jeho vlastního štábu, pokud universita trvá, českého spisu nevydali: *Bráf, Talíř; Talíř vůbec ničeho českého nevydal* a stal se nejen ordinářem ale k vůli Randy i rektorem! (*Talíř* i něm[ecký] nevydal než parafrázi jakési trestní předlohy nebo cosi pod[obného].) A nynější děkan *Stupecký* nevydal po 12 let ničeho, mimo začátek k studii v časopise, která teď vyšla úplnější a ceny vědecké nemá žádné, a předce stal se nejen profesorem řádným – (Randa udělal ho mimoř[ádným] ač jak pravím, *ničeho* byl nenapsal!) – ale i děkanem. Facit: Randa myslí jen o svých šš. O Riegrovi soudí správně. Avšak proč nevysoudí si ze svého úsudku, že s agitátorem ani lid ani intelligence na dlouho jíti nemůže? Zase polovičatost, řekl bych, nedosoudivost.“

O zmiňované skvrně pak Masaryk napsal: „To se pořád proti nám říká a tím se štve: Původ toho je dvojí. Jednak se nám říká, že jsme hyperkritikové; konkrétnější pramen je Kaizlův list rad[ovi] Hlávkovi. Co se prvního týká, tedy ukazují na Athenaeum, že tam od samého počátku uznání staří; zejména: *Randa, Ott, p[an]í Červinková, Pražák, Tomek*. Uznání jsou sans reserve. A nejen to: vždyť při Athenaeu byl Bráf 3 léta redaktorem se mnou: tehdy jsem speciálně já – (vím, že i Randovi běží hlavně o mně!) – nebyl hyperkritický? Mám dopisy Bráfovy svědčící, že vystoupil jen kvůli rukop[isné] otázce a z těch dob pak Randa a j[iní] nečítali Athenaea a věřili, co se jim namluvilo. *Randa sám psal do Athenaea za mé redakce* – není tedy naprosto pravda, že bych speciálně já byl počal nějak osobně, jak říkají teď. Kaizlova dopisu k rad[ovi] Hlávkovi jsem neviděl. Ale Kaizl praví, že mu nepsal, že jen my pracujeme, nýbrž že pracujeme a nenapsal mu, že intelligence jde s námi, nýbrž mladší intelligence. (*Ott alespoň dělal mu výčitku: tedy ‚my‘ nejsme intelligence?*)“⁵²

Na základě Masarykových zpráv a dvou dopisů Č. Strouhala, psal Albert Randovi o tom, jak se věci skutečně mají. Originál tohoto Albertova dopisu odeslaného A. Randovi z Vídně 15. července 1889 nemáme k dispozici. O jeho existenci a také o jeho obsahu víme zprostředkovaně z Albertova dopisu T. G.

Masarykovi. „Randovi jsem psal dnes *obšírně* o Strouhalovi. ...psal jsem tak, že jsem mohl učiniti konklusi tuto: ‚Zase jsem tedy nabyl nového eklatantního dokladu, na které straně je: *pravda, zásluha, slušnost*.‘ Poněvadž Randa se o *osobě* Strouhalově sympaticky vyslovil a sice *velmi* sympaticky, mohl by Strouhal s ním promluvit, *odvolávaje se na to, že jsem Randovi o jeho pracích psal, a křivdu napravití hleděl, kterou buď lehkovážný ignorant buď zlomyslný člověk učinil*... Snad by mohl Strouhal pozvati Randu do fyzikálního ústavu a tam mu ukázati? Ve psaní tom jsem se zmínil i [o] volbách do sněmu, o pádu Starých a o tom, že by snad nějací neutrálnější mužové, jako Randa, T. Černý, Šrom mohli prozatím hledět jakési prostřednictví mezi stranami začít a zastavit to bláznivé a vzteklé soptění. Poznamenal jsem, že *fanatikové jako Bráf*, jenž je jinak vážný a znamenitý dělník, musí v tom státi po straně, poněvadž věc jen kazí.“⁵³

Těmto dopisům předcházel Albertův dopis A. Randovi z 15. června 1889, ve kterém se Albert zmiňoval o aféře Rieger-Gebauer, o které se dočetl na stránkách Času. Jednalo se o to, že na schůzi Svatoboru dne 6. června se F. L. Rieger ve svém nekrologu věnovaném Josefu Jirečkovi zmínil o nešetném chování „některé strany“ k osobě J. Jirečka v době, kdy bylo jasné, že je blízko smrti. Rieger podle mínění Času Gebauerův článek Moravismy Rkp. Královédvorského, prý důkazem jeho pravosti uveřejněný v Athenaeu 15. 10. 1889 vůbec nečetl a byl ovlivněn fejetonem Poslední dílo Josefa Jirečka. Fejeton byl uveřejněn v České politice 4. 12. 1888 a psalo se v něm, že Athenaeum uveřejnilo nový Gebauerův pamflet zostuzující poslední Jirečkovu práci a ze zasloužilého muže, jakým Jireček byl, si tropí posměch. Podle Riegra šlo o výbuch zuřivosti a ačkoli Gebauera přímo nejmenoval, všem bylo jasné, koho měl na mysli. Toto tvrzení popudilo E. Alberta a ještě týž den, kdy si článek v Času přečetl, napsal A. Randovi a Jana Gebauera se zastal. Prosil Randu, aby si Gebauerův článek přečetl a sám rozhodl, kdo je v právu a kdo porušil slušnost. Rozhodl se také napsal Marii Červinkové-Riegrové, aby vymyslela cestu, jak by se „věc napravila způsobem lidským, patřičným a slušným“. V obou dopisech, jak Randovi, tak Červinkové, nedával Albert vinu Riegrovi ale žurnalistice. Byl přesvědčen, že Rieger byl špatně informován a ke svému tvrzení „sveden“.⁵⁴

Dalším důležitým tématem Albertovy korespondence s A. Randou byla otázka České akademie věd, především jejího personálního složení. Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění byla zřízena 23. 1. 1890, kdy císař schválil její založení a potvrdil její stanovy. Na základě návrhů zemského výboru, který byl předložen prezídiu místodržitelství nótou z 26. února, vybral místodržitel František Thun ve spolupráci se zemským maršálkem Jiřím Lobkovicem 19 z 33 navržených osob, které pak byly na základě přednesení ministra P. Gautsche schváleny císařem.⁵⁵ Dne 20. dubna. jmenoval císař prv-

ních 19 řádných členů akademie. Po 5 osobách v první, druhé a čtvrté třídě, tedy ve třídách filozoficko-historické, matematicko-přírodovědecké a literárně umělecké. Zbývajících 4 členy jmenoval do třetí, tzv. filologické třídy. Eduard Albert stejně jako jeho kolega Vladimír Tomsa byli navrženi v nótě zemského výboru, užším výběrem místodržitele však neprošli. Proti Tomsovi se postavil Thun s poukazem na to, že při posledních studentských demonstracích přijal ovaci studentů den na to, co byla jiným dělána „kočičina“. Spolu s Tomsou byl z návrhu vypuštěn i Albert, což bylo oficiálně zdůvodněno poukazem na jeho styky s Masarykovou skupinou.⁵⁶

Brzy na to se Albert dočkal dalšího zklamání. Prvních 19 akademiků jmenovaných císařem mělo zvolit dalších 23 řádných členů. A právě jejich volba, ke které mělo dojít 3. července 1890, vyvolávala řadu dohadů a emocí. Z Albertových dopisů Jaroslavu Vrchlickému, M. Červinkové-Riegrové a T. G. Masarykovi víme, že Albert o záležitostech české akademie mluvil s J. Hlávkou, E. Weyrem, B. Eiselttem, A. Randou a dalšími. Od E. Weyra, který se účastnil pražských jednání, věděl, že při prvním hlasování dostal ve II. třídě pouze tři hlasy a proto Hlávkovi, u kterého byl s E. Weyrem 25. června na návštěvě, oznámil, že volbu nepřijímá. Hlávka mu sdělil, že na konferenci se mluvilo také o tom, že by Albert mohl být zvolen za čestného člena, což se Alberta nemile dotklo a prohlásil, že tuto volbu už vůbec nemůže přijmout a že nechce vstoupit do žádného spojení s akademií.

Dne 25. června uveřejnila Politik zkreslenou zprávu o návrzích řádných kandidátů do České akademie věd. To přimělo A. Randu k tomu, aby Albertovi napsal a důvěrně mu sdělil jména kandidátů navržených ve II. třídě. Tam Albertovo jméno figurovalo, ale Randa Albertovi zároveň sdělil, že část akademiků ho chce zvolit pouze za čestného člena. Část proto, že nepůsobí v Praze a druhá část proto, že podporuje Masaryka. Zmínka o tom, že opět vítězí politikaření nad vědeckými zásluhami, Alberta rozzlobila. V rozčilení napsal koncept dopisu nejmenovanému dvornímu radovi, který je dodnes uložen v Albertově fondu v LA PNP. Domnívám se, že se jedná o koncept dopisu určeného právě A. Randovi. Originál dopisu nemáme bohužel k dispozici, ale dá se předpokládat, že jeho znění se od konceptu příliš nelišilo. Ve stejném duchu napsal Albert také J. Vrchlickému a J. Hlávkovi. V dopise Josefu Hlávkovi citoval Albert ty pasáže z Randova dopisu, které ho nejvíce pobouřily a ironicky pokračoval, že je tedy ve vyšetřování. „Na štěstí nebudu oběšen, poněvadž jsem Masarykovi podporu skutečně už od nového roku odepřel. Ano více, psal jsem Masarykovi, že by bylo nejlépe, abychom spolu o aktuální politice české nekorespondovali, poněvadž se velice rozcházíme.“⁵⁷

Albert napsal také T. G. Masarykovi, kterého informoval o tom, že na návštěvě u Hlávky oznámil, že volbu do akademie nepřijme. Výsledky považoval za surovou ránu vědě. Dne 26. června poslal dopis Albertovi také Masaryk. Vypsal mu přehled návrhů a počty hlasů jednotlivých kandidátů a podotkl, že uveřejnění návrhů v *Politik* je dílem J. Kvíčaly, který „dělal si tak mínění a nátlak na ty naivníky, jež ještě nevědí, co akademie je“. Ti, kdo dělají akademii, jsou politicky staročeši a to je podle Masaryka klíč pro pochopení všeho, co se děje. K šosácké Učené společnosti nauk a k Muzeu přistoupí akademie, „pohřebiště staročeských mumií za živa pochovaných v starosvětském fotrovství“.⁵⁸

Volby do akademie se konaly 3. července 1890. Hned po jejich skončení zaslal Vrchlický Albertovi telegram, za kterým následoval podrobnější dopis. Vrchlický Alberta žádal, aby volbu neodmítal, medicíně se prý dostalo satisfakce a samotný Albert získal většinu hlasů. Podrobně mu vypsal, kdo a kolika hlasy byl v jednotlivých sekcích zvolen. Albert dostal 16 hlasů z 18 možných, protože V. Brožík, devatenáctý člen, na volbu nepřijel.⁵⁹

Samotný Antonín Randa reagoval na roztrpčený dopis E. Alberta až 4. července, tedy po volbách. „Dle přání a na zodpovědnost Hlávky nepověděl jsem ničeho o prohlášení Tvém. Záleží nám v zájmu naší akademie na tom velice, aby (dovol, abych to řekl) hvězda tak skvělá i naší akademii získána byla; byl jsi zvolen takřka jednohlasně (16 z 18 hl.); doufáme nyní pevně, že nezamítneš. Víme, že *Tobě* volbou do pražské akademie vědecké slávy nepřibude; ale přesto nesmíš nás se vzdalovat.“⁶⁰ Také Karel Mattuš Alberta žádal, aby přijal členství v akademii a nedbal na pomluvy.⁶¹ Albertovi se 3. července dostalo satisfakce a tak Marii Červinkové napsal: „Přání Vašeho otce, Vaše, pana Mattuše, Gebauera, Vrchlického a Hlávky mne k tomu přimělo, že jsem volbu do akademie přijal.“⁶²

Tendence, které se uplatnily při utváření členské základny akademie, se projevily také při výběru jejích funkcionářů. Dne 12. července 1890 byli voleni předseda, generální sekretář a předsedové tříd. Předsedou akademie se stal J. Hlávka, generálním sekretářem i přes odpor některých členů akademie F. J. Studnička, předsedy jednotlivých tříd byli A. Randa, K. Kořistka, J. Kvíčala a J. Hlávka. Třídní sekretáři pak byli voleni 29. 10. 1890. Albert se živě zajímal o volbu funkcionářů a o návrhy na volbu dalších řádných a také mimořádných a dopisujících členů akademie. Počátkem července 1890 byl proto v Praze, kde se setkal s Emilem Weyrem.⁶³

Dalších dvou zasedání akademie se sice kvůli rigorózním zkouškám na vídeňské univerzitě nemohl zúčastnit, přesto se k návrhům vyjadřoval alespoň v dopisech. Jeden z dopisů, psaný před volbami 12. července, byl určen A. Randovi. Albertovi šlo o to, aby za profesora Tomsu, který členství v České akade-

mii nakonec odmítl, byl zvolen skutečný odborník. Navrhoval Arnolda Spinu a svůj návrh podpořil brožurou Návrh na volbu prof. Dr. A. Spiny za člena Č. Akademie vydanou vlastním nákladem, kterou Randovi zaslal a zároveň ho požádal, aby ji předal E. Ottovi, J. Pražákovi a J. Čelakovskému. Stejnou brožuru zaslal později i Marii Červinkové-Riegrové.⁶⁴

Česká akademie věd byla tématem rozhovorů během návštěv, které se o prázdninách vystřídaly v Albertově vile v Žamberku. Také Randova návštěva zde souvisela s Českou akademií věd. Dokládá to dopis J. Vrchlického E. Albertovi z 9. 9. 1890 a především Albertova nedatovaná odpověď Vrchlickému, kde přímo stojí: „Měli jsme tu plno hostů. Randa se tu zdržel as 2 dni a mluvili jsme ovšem i o Akademii. Avšak jen povšechně a shledal jsem, že Randa jaksi *hledá* se mnou styku. V principiích jsme se shodli a do osobností jsem se já nepouštěl. Zato byl zde Eiselt, abychom se shodli o osobách, a to se arci nepodařilo; neboť Eiselt o vědě vůbec a zvláště o soustavě věd lékařských nemá ani zdání. ... On je zcela uchvácen a zaslepen osobními třenicemi pražskými a to, co se ve sboru profesorském *pro* anebo *contra* Eiselt děje, to je proň měřítkem návrhů do Akademie.“ Dále Albert rozebíral svůj názor na věc a psal, že jediným náhradníkem za Tomsu mohou být pouze Spina a Horbaczewski, kteří jsou biologové a Spina je navíc i patologem.⁶⁵ Do Pamětnice, návštěvní knihy Albertovy vily, Randa 31. srpna 1890 napsal: „V souměru práce a klidu – naše spása a rozkoš!“ Téhož dne se do knihy zapsali i Antonín Houdek a JUDr. Bedřich Flanderka. Dne 2. září 1890 byl v Žamberku T. G. Masaryk.⁶⁶

Ačkoliv dění při konstituování akademie Albert sledoval s nedůvěrou a četnými výhradami, stál o to, aby byl vybrán za řečníka, který měl promluvit na slavnostním zahájení akademie. I tuto Albertovu snahu máme zdokumentovanou v korespondenci, a to zejména v korespondenci s Marií Červinkovou a Josefem Hlávkou. Původně se předpokládalo, že k slavnostnímu zahájení dojde okolo 2. prosince 1890 u příležitosti 42. výročí nástupu Františka Josefa na trůn. V důsledku napjaté politické situace se akce odložila až do května 1891 a byla spojena s otevřením nové muzejní budovy.

Slavnostní shromáždění akademie se konalo 18. května 1891 a kromě Alberta na něm vystoupil se slavnostní řečí O jednotě vzdělanosti Josef Durdík. Ohlas Albertovy přednášky O dvou světech můžeme sledovat i v jeho přijaté korespondenci a v denním tisku. Obě slavnostní řeči byly otištěny v Almanachu České akademie z roku 1891.⁶⁷

O této problematice se však z Albertovy korespondenci s A. Randou nic nedozvíme. Případné dopisy nemáme k dispozici. Zachovánu máme až Albertovu navštívenku s přáním k novému roku, kterou zaslal Randovi buď na přelomu roku 1896/1897 nebo 1897/1898, v době, kdy kvůli své nemoci bydlel

v přízemním bytě na Maximilianplatz číslo 7. Také další Albertův dopis Randovi je nedatovaný a týká se Randova zetě Otakara Kruliše. Randa se pravděpodobně obrátil na Alberta v souvislosti se zeťovými zdravotními potížemi. Albert doporučil Krulišovi MUDr. Edmunda Neussera, přednostu II. lékařské univerzitní kliniky ve Vídni, a přiložil i svou vizitku, aby se k vyhlášenému internistovi a hematologovi snáze dostal.

Další korespondence je až z roku 1900. Od Karla Kramáře a také od Karla Mattuše se Albert dozvěděl o náhlém úmrtí sotva čtyřicetiletého Otakara Kruliše, který byl raněn mrtvicí a 13. května 1900 zemřel. Poslal proto Randovi soustrastný dopis, ve kterém se zmínil i o svých zdravotních potížích a vyslovil přání, že i Randovi se vede lépe. Randa byl totiž na přelomu roku 1899 a 1900 stížen dočasnou ztrátou sluchu doprovázenou psychickými problémy. Byl to právě E. Albert, který k němu na výzvu A. Rezka poslal známého neurologa a psychiatra Julia Wagner-Jauregga.⁶⁸ Randa odpověděl 10. června 1900. Děkoval za soustrastný dopis a za dárek – domnívám se, že Albert mu poslal svůj překlad Erbenovy Kytice nebo sbírku *Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur*, které na jaře roku 1900 vydal vlastním nákladem. Randa, který se právě vrátil z Krakova, psal, že je na tom zdravotně lépe a od konce dubna opět přednáší. Vyslovil naději, že i Albertovi se dobře daří, i když „nervosa“ sem tam se hlásí.

V létě roku 1900 se Albertovi skutečně ulevilo. V létě roku 1900 se účastnil mezinárodního lékařského kongresu v Paříži, když předtím převzal v Londýně čestné členství v Royal College of Surgeons of England. Na zpáteční cestě z Paříže ho v Ženevě postihly žaludeční potíže spojené s krvácením do žaludku signalizující, že vše zdaleka není v pořádku. V Žamberku se však jeho zdravotní stav zlepšil. Těšil se z hostů, J. Vrchlického a pak z A. Rezka, který přijel 23. září. V úterý 25. září si společně vyjeli do Litic a večer hráli s J. Svatou, švagrem E. Alberta, a P. Gustavem Domabilem taroky. Ráno našla Marie Albertová manžela mrtvého. Albertův pohřeb zajistil Antonín Rezek, který také popsal poslední chvíle Albertova života do Pamětnice. Albertův pohřeb v Žamberku se konal v neděli 30. září 1900. Pohřbu se za vládu účastnili ministr A. Rezek doprovázený referentem ministerstva Beckem, za české místodržitelství a zemskou zdravotní radu H. Pelz. Z pražských vysokoškolských kruhů byli přítomni mj. profesoři Eiselt, Gebauer, Goll, Raýman, Vrba, Zucker, docenti Jedlička, Kukula. Z vídeňských profesorů přijeli Ludwig, Chrobak, zmiňovaný Edmund Neusser, Lorenz, Mráček, Piskáček, docent Habart, odborový přednosta Kusý, asistent Albertovy kliniky Friedländer a další. Profesor Antonín Randa mezi smutečními hosty nebyl. Zaslal však do Žamberka soustrastnou depeši.⁶⁹ V rodinné hrobce pod presbytářem kaple sv. Vojtěcha, kterou nechal E. Albert vystavět, byl pochován pouze rok. Koncem listopadu 1901 bylo Al-

bertovo tělo převezeno do Vídně a pohřbeno do čestného hrobu na Ústředním hřbitově.

Ve složce Albertových dopisů A. Randovi jsou uloženy ještě dvě nedatované navštívenky. První z nich zaslala A. Randovi Marie Albertová, vdova po Eduardu Albertovi, s přáním k novému roku. Druhou podle přiložené obálky odeslal 4. listopadu 1904 Albertův syn Georg a napsal na ni přání všeho nejlepšího nově jmenovanému ministru krajanovi Antonínu Randovi.⁷⁰ Tyto navštívenky pro stručnost jejich obsahu do edice nezařazují.

POZNÁMKY

- ¹ Český biografický slovník XX. století. Red. Josef Tomeš a kol. Praha 1999, II. díl, s. 189–190 a III. díl, s. 20.
- ² Např. nekrolog Jana Krčmáře ve Sborníku věd právních a státních 1915, s. 1–8, smuteční číslo Právníka z 15. 10. 1914 s posledním Randovým příspěvkem. Hermann-Otavský, Karel. Antonín rytíř Randa. Almanach české akademie věd a umění 25, Praha 1915, s. 164–191. Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všehrd. Praha 1918, s. 88–91. Týž, Randa a Stupecký. Z mých studentských pamětí. Tamtéž, s. 217–221. Hermann-Otavský, Karel. K Randově činnosti v oboru práva obchodního a směnečného. Tamtéž, s. 92–96.
- ³ Randův jubilejní památník. K stému výročí narození Antonína Randy vydala PFUK, redigoval Dr. Jan Krčmář, Praha 1934. Především články: Krčmář, Jan. Antonín Randa. Poznámky k jeho veřejným činnostem, s. 7–25. Andres, Bedřich. Randovo pojetí držby, s. 337–344. Hermann-Otavský, Karel. Randova theorie o cenných papírech s hlediska ženevské osnovy jednotného zákona směnečného, s. 385–394. Rauscher, Rudolf. Staré české právo v Randově díle, s. 425–429. Rouček, František. Argumentum „dixit Randa“, s. 433–442. Sommer, Otakar. Randa a historickoprávní škola, s. 461–467. Arnošt Wenig, Obchodní společnosti v Randově vědecké tvorbě. Skica k vědeckému portretu A. Randy, s. 489–491. V Památníku byly uveřejněny, vedle zmíněných odborných článků pražských a brněnských právníků, články kolegů z Paříže, Bělehradu, Záhřebu, Varšavy, Lyonu, Vídně a německé univerzity v Praze. Doplnkem odborných příspěvků byla lidsky milá vzpomínka Ing. Ivo Kruliše-Randy. Dědeček Randa, s. 29–31. Celý Randův památník s barevnou reprodukcí Ženíškova portrétu A. Randy z roku 1886 má 491 číslovaných stran.
- ⁴ Škába, Karel. Odborná pozůstalost a korespondence prof. Dra Antonína Randy a korespondence jeho rodiny, Plzeň 1934. Škába pořádal korespondenci

s přestávkami v letech 1926–1929. V předmluvě z října 1929 se pozastavoval nad tím, že je velice neúplná. V doslovu psaném v srpnu 1934 uvedl, že v Randově rodině byl sebrán další „hojnější“ materiál, který opět uspořádal, ale zařadil do druhé části. Tak se stalo, že Randova přijatá a odeslaná korespondence je uspořádána abecedně ve dvou řadách. Seznam opatřil Škába stručnými registry, srovnal i část Randových rukopisů, výstřižky a tisky. Jeho seznam měl být podnětem k další práci – k sebrání a vydání Randových dopisů. Dodnes však zůstalo pouze u přání. Knihu vydal Randův vnuk Otakar Kruliš-Randa v Praze, vytiskla Grafika v Plzni v září 1934 v 500 výtiscích.

- ⁵ Klika, Jaroslav. Rod JUDr. Antonína rytíře Randy a Dr. mont. h. c. Otakara rytíře Kruliše-Randy, Praha 1940. Kniha je doplněna rodokmeny rodiny Randů a Krulišů. Též Regálová, Josefina. Rodinná kronika, Praha 1942.
- ⁶ Knapp, Viktor. Antonín Randa. Zdeňku Nejedlému ČSAV. Sborník prací k 75. narozeninám, Praha 1953. Též Vaněček, Václav. České právníctví za kapitalismu, Praha 1953.
- ⁷ Knapp, Viktor. Portrét Antonína Randy (K jeho dvojímu výročí). Právník 133, Praha 1994, č. 9–10, s. 865–877.
- ⁸ Balík, Stanislav. Antonín Rytíř Randa (8. 7. 1834–6. 10. 1914). Historický obzor 3, Praha 1992, č. 11, s. 325–327. S. Balík je autorem i dalších studií věnovaných dějinám právníctví, např. Podíl českých právníků na základní řadě Ottova slovníku naučného. Právník 123, Praha 1984, č. 9, s. 888–896. Týž, Pražští advokáti před sto lety (1887). Documenta pragensia 7, Praha 1988, s. 177–205. Týž, Jednota právnická v Praze v letech 1864–1882 (Příspěvek k 125. výročí založení). Právněhistorické studie 32, Praha 1992, s. 145–154. Týž, Riegrův slovník naučný a jeho tvůrci z řad právníků. (Poznámka k dějinám českého právníctví v letech 1860–1874). Seminář a jeho hosté, FF UK Praha 1992, s. 283–288.
- ⁹ Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všechno, s. 90.
- ¹⁰ Kaizl, Josef. Z mého života, I, (red. Z. V. Tobolka), s. 212. Hermann-Otavský, Karel. Antonín rytíř Randa. Almanach české akademie věd a umění 25, Praha 1915, s. 177–188.
- ¹¹ Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všechno, s. 90.
- ¹² Krčmář, Jan. Antonín Randa. Poznámky k jeho veřejným činnostem. Randův jubilejní památník, s. 18–19.
- ¹³ Rouček, František. Argumentum „dixit Randa“, Randův jubilejní památník, s. 433–442.

- ¹⁴ Knapp, Viktor. Portrét Antonína Randy, c. d., s. 868. K Randovým východiskům více J. Krčmář a další autoři v člancích v Památníku Všehrdu a v Randově památníku.
- ¹⁵ Randova manželka Angela byla dcerou profesora pražské univerzity Jakuba Filipa Kulika. V manželství se narodila jediná dcera Angela (Něla), která se provdala za stavebního inženýra a podnikatele Otokara Kruliše. Šlechtický titul s erbem byl císařským rozhodnutím z 30. 8. 1898 přenesen do nového rodu Kruliš-Randa.
- ¹⁶ Ottův slovník naučný. Díl 21, Praha 1904, s. 286–288. Hermann-Otavský, Karel. Antonín rytíř Randa, c. d., s. 168–169.
- ¹⁷ Krčmář, Jan. Antonín Randa. Poznámky k jeho veřejným činnostem. Randův jubilejní památník, s. 21–22.
- ¹⁸ Právě na návrh profesora Randy z 5. 11. 1896 byl Kaizl navržen na řádného profesora. K jeho jmenování řádným profesorem 5. 7. 1897 přispěli svým vlivem také G. Eim a A. Rezek. K tomu více Kaizl, Josef. Z mého života, III, (red. Z. V. Tobolka), s. 431, 582–583.
- ¹⁹ Knapp, c. d., s. 865–866.
- ²⁰ Ohradil se tak proti „valně skreslujícímu“ tvrzení, že právnická fakulta se „kloní před modlou Randovou“. Viz in Heidler, Jan–Šusta, Josef. Příspěvky k listáři Dra Frant. Lad. Riegra, II, Praha 1926, zápisky M. Červinkové-Riegrové z 17. 6. 1885, s. 248. Krčmář, Jan. Antonín Randa, c. d. Randův jubilejní památník, s. 25. Též Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všehrd, s. 91.
- ²¹ Pozůstalost rodiny Krulišovy-Randovy (1850–1950). Inventář, Státní ústřední archiv v Praze, Praha 1957, sign. II/199, inv. č. 9. Hlavní část fondu A. Randy tvoří korespondence, v níž jsou dopisy jak úředního, tak soukromého a rodinného rázu. Dále jsou zde uloženy vlastní rukopisy, diplomy, pozdravné adresy, rodinná alba s fotografiemi, litografie Randova portrétu, album pohlednic. Právě tato část byla v roce 1934 uspořádána K. Škábou. Ve fondu jsou též archiválie týkající se Randovy manželky Angely a rodiny Randova zete Otokara Kruliše. Celý fond je uložen v 82 kartonech.
- ²² Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále LA PNP), f. Antonín Randa. Státní oblastní archiv v Plzni, pobočka Klatovy, inventář Vs Defurovy Lažany z roku 1962.
- ²³ Jirásek, Arnold. Eduard Albert, Praha 1941. Druhé doplněné vydání vyšlo v roce 1946. Nové poznatky mohl profesor Jirásek doplnit především díky obětavé snaze primáře Baťovy nemocnice ve Zlíně Bohumila Alberta, synovce Eduarda Alberta, který navázal kontakt s Albertovým synem Georgem a zapojil do pátrání celou rozvětvenou rodinu. Viz vzájemnou korespondenci

B. Alberta s A. Jiráskem uloženou ve fondu A. Jiráska v Archivu Akademie věd České republiky, kart. 6, sign. I Ib, inv. č. 36. Bohumil Albert sestavil album s výstřižky z tisku z roku 1941 připomínající sté výročí Albertova narození a daroval jej A. Jiráskovi. Dnes je album spolu s dalšími články věnovanými Albertově osobnosti uloženo ve fondu E. Alberta v LA PNP, kam je darovala Amalie Kreidlová-Jirásková. Druhé výstřižkové album je uloženo v SOA v Ústí nad Orlicí, f. E. Albert, i když jej žamberský podnikatel E. Kirsch původně daroval muzeu v Žamberku.

- ²⁴ Svítal-Kárník, Josef. Eduard Albert, život a dílo velkého Čecha, Praha 1941. Ze starší literatury uveďme alespoň Maydl, Karel. Prof. Dr. E. Albert. Almanach české Akademie 11, Praha 1901, s. 128–158. Maydl, dlouholetý Albertův asistent a spolupracovník v Innsbrucku a ve Vídni, zde uveřejnil i přehled publikací E. Alberta. Týž, Eduard Albert. Česká revue 4, Praha 1901, s. 1–3. Vrchlický, Jaroslav. Eduard Albert – básník. Česká revue 4, Praha 1901, s. 3–7. Goll, Jaroslav. Dne 26. září zemřel... Český časopis historický 6, Praha 1900, s. 403. Podrobný rozbor literatury a pramenů je uveden v chystané práci H. Kokešové.
- ²⁵ Šusta Josef. Arnold Jirásek: Eduard Albert; Josef Svítal-Kárník: Eduard Albert, život a dílo velkého Čecha. Český časopis historický 47, Praha 1946, s. 269–276. Recenzi na Jiráskovu knihu napsal i docent Miloslav Matoušek a uveřejnil ji v rubrice Zprávy o nových knihách v časopise Československá nemocnice 15, č. 6, červenec–srpen 1947, s. 93–94.
- ²⁶ Pírkovi, František a Vlasta. Eduard Albert, Žamberk 2000.
- ²⁷ Ve všech těchto případech se jednalo pouze o dopisy psané E. Albertem a nikoli o vzájemnou korespondenci. Gebauerová, Marie. Dopisy prof. E. Alberta prof. J. Gebauerovi. Listy filologické 36–38, Praha 1909–1911. Adler, Friedrich. Listy profesora Eduarda Alberta z Vídne Friedrichu Adlerovi v Praze. Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického z roku 1926–1927, č. 8, Praha 1927, s. 126–131. Guth-Jarkovský, Jiří St. Z korespondence dv. rady Dra Ed. Alberta gymn. řed. Josefu Černému. Zvon 31–33, Praha 1931–1933. Navrátil, Michal. Slavný chirurg MUDr. Eduard Albert, profesor university vídeňské. Věstník českých lékařů, 1930, č. 30–52, s. 699–1157.
- ²⁸ Knoesl, Bohuslav (ed.). Jaroslav Vrchlický–Eduard Albert, vzájemná korespondence, Praha 1954.
- ²⁹ Jedlička, Jaroslav. Eduard Albert – Jaroslav Goll – 50 listů korespondence. AUC–HUCP 13, 1973, č. 1–2, s. 215–267. Týž. Eduard Albert, Josef Thomaier a Jaroslav Vrchlický. Časopis lékařů českých 105, 1966, s. 554–558. Týž. Eduard Albert a Jan Gebauer. Účast chirurga na rukopisném boji a na edici fundamentálního bohemistického díla. Časopis lékařů českých 110, 1971,

- s. 691–695. Kokešová, Helena. Gustav Eim, životopisná studie a edice korespondence, Praha 1999. Rozsivalová, Eva. Tomáš Garrigue Masaryk a Eduard Albert. Časopis lékařů českých 129, 1990, č. 37, s. 1179–1180.
- ³⁰ Hlaváčková, Ludmila. Mecenášství E. Alberta a Česká akademie věd a umění. Česká akademie věd a umění 1891–1991, Praha 1993, s. 133–139.
- ³¹ K tomu více Hlaváčková, Ludmila. Obsazení místa přednosta I. chirurgické kliniky pražské univerzity v r. 1880–81. Časopis lékařů českých 123, 1984, s. 1514–1517. Též H. Kokešová v chystané práci.
- ³² Almanach české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1, Praha 1891, s. 40–59.
- ³³ Penížek, Josef. Z mých pamětí z let 1878–1918, II, Praha 1924, s. 191.
- ³⁴ Srovnej Sekera, Martin – Buriánek, Petr. Česká lobby ve Vídni. Dějiny a současnost 17, č. 1, 1995, s. 22–25.
- ³⁵ Stavba Albertovy vily v Žamberku začala 31. července 1888 a po roce, dne 21. 7. 1889, v ní Albertovi poprvé přenocovali. Definitivní úpravy kolem domu byly dokončeny v následujícím roce. Kolem vily byl rozsáhlý park. Albertovi hosté se zapisovali do pamětní knihy, zvané Pamětnice, uložené dnes v Městském muzeu v Žamberku. Nyní je v Albertově vile a v parku, kde bylo postaveno několik dalších budov, léčebna Albertinum.
- ³⁶ Poesie aus Böhmen z roku 1893, Neuere Poesie aus Böhmen z roku 1894, dvojdielná Neuesste Poesie aus Böhmen z roku 1895, Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur a Der Blumenstrauss des Karl Jaromír Erben z roku 1900. Seznamy Albertových publikací jsou otištěny v monografii A. Jiráska.
- ³⁷ Jirásek, c. d., s. 104–105. Srovnej Bařha, František. Eduard Albert, Praha 1966, edice inventářů č. 130. Inventář se však týká pouze 4 ze 6 kartonů. Další část Albertovy korespondence je uložena ve fondech E. Alberta v Městském muzeu (dále MM) v Žamberku a SOA v Ústí nad Orlicí.
- ³⁸ „Das Concept eines Schreibens E. Alberts an eine mir nicht bekannte Persönlichkeit der neugegründeten böhmischen Franz-Josefs-Akademie, vom Jahre 1890. Beilage zum Briefwechsel mit Jan Gebauer und Karl Mattuš. Georg Albert.“ Koncept dopisu otiskl M. Navrátil jako koncept Albertova dopisu neznámému členu České akademie věd. Navrátil, c. d., s. 1102–1103. Koncept dopisu je nelogicky uložen ve fondu E. Alberta v LA PNP v oddílu korespondence přijaté ve složce Albert neznámému.
- ³⁹ Viz dopis číslo 3.
- ⁴⁰ Archiv Ústavu T. G. Masaryka (dále jen AÚTGM), f. TGM, sign. Kor–I–14, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi 25. 9. 1888.

- ⁴¹ Albertova korespondence s T. G. Masarykem bude publikována v Masarykově ústavu AV ČR. Edice vzájemné korespondence Eduarda Alberta s Josefem Kaizlem, Karlem Kramářem a Antonínem Rezkem jsou v tisku.
- ⁴² LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi 5. 2. 1889 a J. Kaizl E. Albertovi 5. 2. 1889.
- ⁴³ LA PNP, f. E. Albert, J. Kaizl E. Albertovi 19. 2. 1889 (dva dopisy téhož data) a T. G. Masaryk E. Albertovi 5. 2. a 14. 2. 1889.
- ⁴⁴ AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [počátek února 1889].
- ⁴⁵ LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi b. d. [před 24. 3. 1889] a 9. 4. 1889. V příloze je uložen dopis Děkanství C. k. české právnické fakulty T. G. Masarykovi z 8. 3. 1889 podepsaný děkanem J. Pražákem a koncept odpovědi T. G. Masaryka děkanátu z 17. 3. 1889.
- ⁴⁶ AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [přípis T. G. Masaryka: Došlo 19/3 89].
- ⁴⁷ Viz dopis číslo 4.
- ⁴⁸ Viz dopis číslo 5.
- ⁴⁹ Albert byl v Praze 20. dubna 1889. Viz AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi 20. 4. 1889.
- ⁵⁰ Setkání s realisty na sv. Ducha v Žamberku popisoval Albert J. Černému: „Byl tam Gebauer, Masaryk a Pavlík. V Gebauerovi jsem seznal člověka tak neobyčejného a zajímavého, že jsem k němu přilnul s úctou a láskou.“ Guth-Jarkovský, c. d., Zvon 1933, E. Albert J. Černému 22. 6. 1889, s. 440.
- ⁵¹ LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi b. d. [počátek července 1889]. AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [přípis T. G. Masaryka: červenec asi 12. 1889]. J. Kaizl K. Kramářovi v dopise z 19. července 1889 psal, aby se cestou do Semil zastavil v Praze. Slíbil také, že zasílání Času paní Nadě [Angele – pozn. H. K.] Krulišové-Randové opatří. Kaizl, Josef (ed. Z. V. Tobolka). Z mého života, II, s. 554.
- ⁵² LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi 5. 7. 1889.
- ⁵³ AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [přípis T. G. Masaryka: Červenec 89 asi 18. Podle kontextu byl dopis napsán v neděli 14. 7. 1889]. LA PNP, f. E. Albert, Č. Strouhal E. Albertovi 7. 7. a 16. 7. 1889.
- ⁵⁴ Viz dopis číslo 6. LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové-Riegrové b. d. [podle přípisu M. Červinkové dopis došel 22. 6. 1889].
- ⁵⁵ O založení České akademie věd více Beran, Jiří. Vznik České akademie věd a umění v dokumentech. Práce z dějin Československé akademie věd. Studia

historiae adademiae scietiarum bohemoslovacae. Svazek 2. Seria B Editiones, Ústřední archiv ČSAV Praha 1989. Práce je založena na dokumentech uložených v SÚA Praha a v Archivu AV ČR.

⁵⁶ „Die vom Landesausschusse als Vertreter der medizinischen Disziplinen namhaft gemachten Doktoren Tomsa und Albert glaube ich für die Ernennung seitens Seiner Majestät nicht in Antrag bringen zu sollen. ... Professor Albert soll mit der sogennanten Masaryk'schen Gruppe der Professoren in Verbindung stehen und jedenfalls deren realistische Anschauungen theilen, u. dürfte es sich nur diesem Gruppe empfehlen, von seiner Ernennung Umgang zu nehmen.“ Zpráva místopředsedy F. Thuna P. Gautschovi z 12. 4. 1890 předkládající užší výběr osob pro jmenování první třetiny řádných členů České akademie císařem. Dokument uveřejnil J. Beran, Vznik České akademie, s. 334–339. Srovnej s AÚTGM, f. ÚTGM I, kart. 42, sl. 5, E. Albert T. G. Masarykovi 9. 5. 1890 (opis dopisu). Albert se zde zmiňuje o J. Kvíčalovi, který překazil jeho volbu do akademie: „Thun nechtěl Tomsu doporučit císaři, poněvadž Tomsovi byly učiněny ovace studentstva. Zbýval jsem tudíž já. Tu ale by celá fakulta medicinská *pražská* byla uražena bývala, kdybych já sám z lékařů byl býval navržen; já *Videňák*. To se Thunovi řeklo a řeklo se mu zároveň, že buďto dvě medicíny anebo dvě *matematikové* musí být jmenováni; Thun dobrák dal si říci a navrhl dva matematiky – Weyra a - - - Studničku! A už se Kvíčala zasmál. Má nyní sebe, Tomka, Vaňouska [Kalouska–pozn. H. K.], Studničku ti jsou absolutně spolehliví – Emler a Čelakovský, kdož ví?! Šest hlasů mít a on překazí 2/3, nepřijede-li Brožík. Že s rozčileností a chytrostí báječnou pracuje, je jisto. On je energičtější, než ti ostatní všichni. Že *mně* na tom nezáleží, to víte. Ale *jemu* na tom záleží, abych tam nebyl.“

⁵⁷ B. Knoesl (ed.), c. d., E. Albert J. Vrchlickému b. d. [25. nebo 26. 6. 1890, Knoesl datuje před 3. červencem 1890], s. 48–50. LA PNP, f. J. Hlávka, E. Albert J. Hlávkově b. d. [25. nebo 26. 6. 1890].

⁵⁸ AÚTGM, f. ÚTGM I, kart. 42, sl. 5, E. Albert T. G. Masarykovi 26. 6. 1890 (opis dopisu). LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi 26. 6. 1890.

⁵⁹ Knoesl (ed.), c. d., J. Vrchlický E. Albertovi 3. 7. 1890, s. 52–53. Vrchlického telegram není znám.

⁶⁰ Viz dopis číslo 9.

⁶¹ LA PNP, f. E. Albert, K. Matuší E. Albertovi 1. 7. 1890.

⁶² LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové-Riegrově b. d. [červenec 1890], dopis č. 47.

⁶³ „Včera jsme byli s Emilem Weyrem pospolu a mluvili jsme o volbách. Hlávka per acclamationem za předsedu. Tomek, Kořistka, Tieftrunk, Hlávka za předsedy odborů. A za generálního sekretáře? To nevíme! Studnička se nám

protiví.“ Protože Vrchlický návrh na své jmenování generálním sekretářem odmítl, uvažovali o S. Čechovi, J. Čelakovském i E. Ottovi. Knoesl (ed.), c. d., E. Albert J. Vrchlickému b. d. [před 12. 7. 1890, kdy proběhly volby funkcionářů akademie], s. 54.

⁶⁴ „Přikládám Vám, milostivá paní, brožurku, ve které jsem vyložil, kterak se za dost učiniti vědám lékařským. Návrhy mé byly uznány za pravé a ač jsem při tom nebyl, volby vypadly v tom smyslu. Vůbec jsem s naší sekcí spokojen. Čelakovský, Feismantel, Seydler, Spina, Schoebl, Weyr, Šolín, Raýman mezi řádnými, Janošik, Hlava, Mareš, Brauner, Strouhal atd. mezi mimořádnými jsou lidé, o nichž se jinde také něco ví.“ LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové-Riegrové b. d. [po 1. 11. 1890].

⁶⁵ Knoesl (ed.), c. d., E. Albert J. Vrchlickému b. d. [po 9. 9. 1890], s. 62–63.

⁶⁶ MM Žamberk, f. E. Albert, Pamětnice domu č. 528.

⁶⁷ Knoesl (ed.), c. d., J. Vrchlický E. Albertovi 21. 6. 1891, s. 69. Časopis lékařů českých 30, 1891; Národní listy 19. 5. 1891.

⁶⁸ Viz LA PNP, f. E. Albert, A. Rezek E. Albertovi 21. 11. 1899 a LA PNP, f. A. Rezek, E. Albert A. Rezkovi b. d. [po 21. 11. 1899]. Též SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, dopisy A. Randy manželce, dceři a zeťovi z listopadu 1899 až března 1900.

⁶⁹ Jirásek, c. d., s. 178–179. MM Žamberk, f. E. Albert, Pamětnice, podpisy smutečních hostí. Národní listy 1. 10. 1900, č. 271, článek Pohřeb prof. dra Edvarda Alberta.

⁷⁰ SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 17, kart. 4, G. Albert A. Randovi b. d. [4. 11. 1904]. Přiložena obálka psaná rukou Georga Alberta s adresou: Sr Excellenz dem Herrn Minister Dr. Anton Randa pl., I Herrengasse 7. Palais des Ministerrathsprasidiums. Na obálce razítko Vídeň 4. 11. 1904. Tamtéž, M. Albertová A. Randovi b. d.

PŘÍLOHA

1. E. Albert–A. Randovi – Innsbruck, 21. 5. 1880

Velectěný pane profesore!

Za svého meškání v Praze¹ nedočkal jsem se volné chvílky, abych Vašnostem svou poklonu učiniti mohl. Divná věc, že mi nikdo z těch pánův, kterých jsem se tázal, nemohl říci, kde Vašnosti bytujete.

Příjmětež, velectěný pane, ujištění mé zvláštní úcty a vážnosti, s kterou trvám Vašnosti

upřímně oddaný ctitel

E. Albert

ř. v. prof[esor] chirurgie

Inšpruk 21. V. [18]80

List formátu 14,7 x 22,8 cm, psáno perem na s. 1, datováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

¹ V květnu 1880 se Albert v Praze účastnil I. sjezdu českých lékařů, na kterém 17. května vystoupil se slavnostním projevem O theorii a praxi studia na fakultách vysokých škol.

2. A. Randa–E. Albertovi – 24. 5. 1880

Velectěný pane kolego!

Těž já lituji, že jsem neměl potěšení, pobaviti se s Vámi po delší dobu; byl jsem sice v koncertu i pozdravil jsem Vás, vida Vás seděti u dr. Eiselta¹; jelikož ale při Vašem stole nebylo místa, (i nikdo tam místa nepoukazoval); neměl jsem více příležitosti, pozdraviti Vás. Bydlím nyní na Smíchově č. 66. Doufaje, že po druhé budu šťastnějším, trvám v obzvláštní úctě

Vašnosti oddaný

Prof[esor] Randa

Dvojlist formátu 13,9 x 21,8 cm, psáno perem na s. 1, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Eiselt Jan Bohumil, MUDr. (1831–1908), od roku 1866 mimořádný a 1881 řádný profesor vnitřního lékařství na pražské univerzitě, primář interního oddělení I. lékařské kliniky, kterou převzal od 1. 10. 1881 a v roce 1883 ji převedl na českou lékařskou fakultu. Spoluzakladatel Časopisu českých lékařů, řádný člen České akademie věd od 3. 7. 1890.

3. A. Randa–E. Albertovi – Vídeň, 30. 1. 1881

Velectěný pane kolego!

Vídeň 30/1 [1]881

Račte přijmouti moje blahopřání; sice posud nejste jmenován do Vídně, – ale není pochyby, že budete jmenován – a sice co nevidět¹. Doufáme všichni, že i tak národu svému, který Vás chloubou svým nazývá, prospějete. Vychovejte nám generaci mladých docentů!

Váš oddaný kolega

dr. Randa

Dvojlist formátu 14,4 x 22,8 cm, psáno perem na s. 1, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Albert byl císařem Františkem Josefem jmenován přednostou I. chirurgické kliniky ve Vídni dne 2. února 1881. O tom, že bude jmenován, věděl E. Albert také od MUDr. Antonína Steidla, který mu psal 29. 1. 1881.

4. A. Randa–E. Albertovi – Dobřichovice, 28. 5. 1889

Velectěný pane a milý příteli!

Odpusť, že Tobě na laskavý Tvůj dopis teprve dnes odpovídám¹. Vrátil jsem se churav z cesty a chtěl jsem nejprve při příležitosti učiniti nenápadné pokusy ve smyslu Tebou naznačeném. Děkuji Tobě za důvěru v osobu mou položenou; též já – chovaje k Tobě důvěru vzájemnou – zamýšlel jsem ve Vídni o dotčené záležitosti promluvit a lituji velice, že jsme se tu i tam minuli. Jsa posud následkem přepracování trochu nervosním (trpím na špatné spaní), obmezují se dnes na několik málo náčrtků, doufaje že v červnu neb červenci ve Vídni podrobněji o věcech pojednáme.

Seznávám z poznámek Tvých, že o poměrech a zejména osobnostech, o kteréž tu jde, nejsi zúplna informován. Spor o Rukopis kr[álové]dv[orský]² nezkalil četným mužům vědy, kteří již na společné universitě čestně působili, jasný zrak. Největší část profesorů vzdálena zůstala poměrům, jichž se dotýkáš. Souhlasím s těmito osobnostmi v osvědčované snaze, zachovati na universitě žádoucí klid k práci vědecké, snahu literární a vážnost university v obecnstvu. Z té strany nebylo se dotknuto zájmů výše dotčených; přechmaty jistých obhájců R[u]k[o]pisu k[rálové]dv[orského] nelze této většině profesorů přičítati. Boj o R[u]k[o]p[is] k[rálovédvorský] byl podniknut – mírně řečeno – v nečas přesto, že právě já varoval prof[esora] Masaryka³ před tím, znaje situace; boj vedl se pak vášnivě, že jen důrazné vyhození žalobou trestní ze strany dědiců zvěčnělého Jungmanna⁴ zabránilo pokálení památky tohoto tichého génia obviňová-

ním z literárního podvodu. Zarazilo mne, že disciplinárním řízením⁵ objeveny byly souvislé *osobní* spory a že z jisté strany s pochoutkou na světlo vlečeny byly hnusné soukromé záležitosti, ač vyšetřující komisaři tomu v zájmu důstojnosti university všemožně snažili se brániti!

Nyní pak, kde politická žurnalistika česká naprosto ignoruje boj, o němž původně bylo tvrzeno, že byl ryze vědeckým, a kdež ze stany odpůrců R[u]k[o]pisu kr[álovédvorského] zřejmě se přiznává, že boj ten měl *i ráz politický*, vede se věc nešetrným způsobem v německých a *politických* listech (Bohemia⁶) a napadení mužové, k. př. Tomek⁷, Helfert⁸ aj., způsobem naprosto neomluvitelným. Že nedávno strhán byl i rektor university⁹ v Athenaeum¹⁰ způsobem, jenž jej před celým studentstvem potupě vydává, (hůře ještě dělo se prve jiným profesorům, k. př. Hat[alovi]¹¹), pominu mlčením. Nyní v žurnalistice politické (Presse¹², N. Fr. Pr.¹³, Köln. Z.¹⁴, Tagblatt¹⁵, Bohemia aj.) zřejmě se hlásá to, co nám dále dozírajícím, chladným pozorovatelům nikdy nebylo pochybné, totiž že boj o R[u]ko[p]is kr[álovédvorský] byl jen předeherou a leckterým jen prostředkem sloužící k utváření strany ve sborech profesorských a v politice. Články, které na mysli mám, pak jisté články Času¹⁶ zakládají se více méně na inspiracích profesorů ku straně Masaryka náležejících. Ano agitace již se vnesla a vnáší se do kruhů studentů a podrývá se tím kázeň i autorita profesorů, – a to zdá se mi býti na nejvýše povážlivé. Nechci tím hájiti chování se jistých obhájců R[u]ko[p]isu kr[álovédvorského]; však – est modus in rebus^a.

Tolik dnes – ovšem *důvěrně*. Přes to nevzdávám se naděje na urovnání poměrů těch zajisté žalostných – *pro budoucnost*. Strana „realistů“ mylí se, myslí-li, že má v národě neb širších kruzích studentstva opory; ni jediný kandidát její neprošel by při volbě!

Dle toho mám za to, že toho času každý pokus s o narovnání ve smyslu Tebou naznačeném zůstal by marným; přesvědčil jsem se i konkrétně o tom. Musíme vyčkati klidnější doby, až vášně se utiší, až přestanou osobní revnivosti a osobní útoky, a až se – setře ráz politický. Ústně více!

Rač přijati opětný dík za důvěru Tvou, která mne velice potěšila a zachovej Tvé vzácné přátelské smýšlení

Tvému upřímnému ctiteli a příteli

Randovi

V Dobřichovicích 28/5 [18]89.

Dva dvojlisty formátu 11,5 x 17,7 cm, psáno perem na s. 1–7, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

- ¹ Tento Albertův dopis nemáme k dispozici.
- ² Bezprostředním popudem k zahájení boje o rukopisy byl článek J. Gebauera Potřeba dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského v únorovém čísle Athenaea roku 1886. Již 20. února 1886 rozeslal vydavatel Osvěty Václav Vlček redaktorům českých novin a časopisů dopis, v němž je upozornil na útok proti rukopisům v Athenaeu. Pokyn k útoku daly Národní listy, ke kterým se v letech 1886–1887 přidaly téměř všechny české časopisy a noviny. Boj o rukopisy pokračoval i v letech 1888 a 1889 a byl brzdou v jednáních mezi realisty a staročechy. K tomu více Polák, Stanislav. T. G. Masaryk, Za ideálem a pravdou, II, Praha 2001, zejména s. 110–145, 174–184.
- ³ Masaryk Tomáš Garrigue, PhDr. (1850–1937), český sociolog a filozof, politik, od roku 1882 mimořádný profesor a od roku 1897 řádný profesor české univerzity v Praze, v letech 1891–1893 a 1907–1914 poslanec říšské rady, první prezident ČSR.
- ⁴ Jungmann Josef (1773–1847), profesor a prefekt staroměstského akademického gymnázia, jazykovědec, literární historik, překladatel. Dospělosti se dožily 4 Jungmannovy děti. Syn Josef Josefovič Jungman zemřel již v roce 1833, dcera Johana zůstala svobodná. Dcera Anna se provdala za Antonína Musila a měla s ním syna Jana Musila. Dcera Kateřina se provdala za Antonína Lauermanna, s nímž měla syna Josefa. Josef Lauermann se oženil s Annou Mikschovou, pozdější spisovatelkou Felix Téver.
- ⁵ A. Randa, profesor právnické fakulty, na níž ve dnech 15. a 17. února 1889 došlo k ovacím Masarykovi a Kaizlovi, začal předvolávat studenty k výsledkům. Děkan Jiří Pražák pak poslal Masarykovi úřední přípis a nad Masarykovou odpovědí se univerzitní právníci v čele s E. Ottem dohodli vyzvat Masaryka, aby poslal opravu do Času a Bohemie, které zveřejnily záznam jeho děkovných slov za projevy studentských sympatií v Karolinu. V dubnu 1889 pak podali J. Kvíčala a M. Hattala akademickému senátu univerzity stížnost na T. G. Masaryka. Dne 7. června 1889 si stěžovali Kvíčala s Hattalou na Masarykovo nekollegiální chování znovu. Rektorát univerzity rozhodl o šetření stížnosti až 18. 10. 1889. Vlastní šetření bylo zahájeno až před Vánocemi a trvalo téměř půl roku. Na návrh profesorů právnické fakulty rozhodl akademický senát 21. 2. 1890 o novém disciplinárním řízení proti Masarykovi. O výsledcích celého řízení rozhodoval akademický senát 18. 7. 1890 a nakonec udělil Masarykovi důtku za opomenutí povinnosti. K tomu blíže Opat, Jaroslav. Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893, Praha 1990, s. 238–247; Polák, c. d., s. 200–201, 230–234.
- ⁶ Bohemia uveřejnila 19. 2. 1889 úvodník „Eine neue Partei?“.
- ⁷ Tomek Václav Vladivoj (1818–1905), český historik, pedagog a politik, v letech 1850–1888 profesor rakouského dějepisu na pražské univerzitě, v letech 1861–1870 poslanec českého sněmu, od roku 1885 člen panské sněmovny. Tomek byl členem všech významných vědeckých organizací a spolků. Od roku 1845 byl sekretářem Matice české, jednatelem Národního muzea. Byl řádným členem Královské české společnosti nauk a od roku 1889 jejím předsedou. Účastnil se založení Svatoboru, Historického spolku, jehož byl čtyřicet let předsedou, byl ve výboru Jednoty svatovítské, po dvakrát byl zvolen rektorem české univerzity v Praze. Po založení České akademie věd byl jmenován řádným členem I. třídy.

- ⁸ Helfert Josef Alexander (1820–1910), rakouský historik, právník a politik, v letech 1848–1860 úředník ministerstva kultu a vyučování, od roku 1863 prezident Ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek, v letech 1848–1849 poslanec říšského sněmu, od roku 1885 člen panské sněmovny.
- ⁹ Talíř Matouš (1835–1902), od roku 1871 mimořádný profesor a od roku 1882 řádný profesor finančního práva a statistiky na pražské univerzitě, v letech 1881–1902 předseda statistické komise města Prahy, v letech 1878–1889 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1880–1885 poslanec říšské rady, v letech 1889–1890 rektor právnické fakulty, řádný člen České akademie věd, od roku 1901 dvorní rada.
- ¹⁰ Athenaeum vycházelo v letech 1884–1893 za vrchní redakce T. G. Masaryka a od roku 1889 Josefa Kaizla jako „listy pro literaturu a kritiku vědeckou“ přinášející jak kritiky nových knih ze všech vědních oborů, tak i články o zásadních veřejných otázkách. Tato vědecká revue sdružila zejména pokrokové pracovníky na české univerzitě. I když Masaryk vydával nějakou dobu Athenaeum vlastním nákladem, přes veškeré úsilí v roce 1893 zaniklo. Viz článek Jana Gebauera Obrana RKZého obnovením důvodů starých vyvrácených týkající se Zprávy komise musejní v příčině Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, přednesenou v sezení výboru (musejního) dne 17. ledna 1889. V článku se píše, že předsedou komise byl V. V. Tomek, členy komise byli profesori Emler, Hattala, Kalousek, Šafařík a knihovník Vrtátka. Srovnej též Poučení o padělaných rukopisích Královédvorském a Zelenohorském. Pro širší kruhy inteligence české napsal Jan Gebauer, Praha 1888 a recenzi této Gebauerovy práce od M. O. v Athenaeum 6, č. 7, 15. dubna 1889, s. 202–220 a 225–228.
- ¹¹ Hattala Martin (1821–1903), jazykovědec a pedagog, od roku 1861 řádný profesor slovan-
ské filologie na pražské univerzitě, kde působil do svého penzionování v roce 1891.
- ¹² Presse, tzv. stará Presse, přinesla 14. 2. 1889 dopis z Prahy o třetí české straně, straně tzv. realistů. Na článek již 16. 2. 1889 reagoval Čech, ale i Česká politika, která 19. 2. 1889 otiskla článek Partei der Realisten. Také vídeňský Vaterland uveřejnil 26. 2. 1889 článek Nové české strany začátek a rychlý konec.
- ¹³ Neue Freie Presse, vídeňský deník založený v roce 1864.
- ¹⁴ Kölnische Zeitung.
- ¹⁵ Neues Wiener Tagblatt, vídeňský deník vycházející od roku 1867.
- ¹⁶ Čas byl realistický časopis založený Janem Herbenem v roce 1886. První dva roky vycházel Čas jako čtrnáctideník. V roce 1889 jej převzali od Herbena, který zůstal odpovědným redaktorem, Masaryk, Kaizl a Kramář a proměnili jej v týdeník. Smlouvu o převzetí Času a finančně jeho vydávání umožnili vedle zmíněných též J. Goll, L. Hejrovský, M. Nevolet, A. Rezek, L. Roubal. Přidal se k nim i E. Albert, který smlouvu sice nepodepsal, ale přispěl částkou 2000 zl. Viz Kaizl, Z mého života, II, s. 428. Polák, c. d., s. 185 a 383–384. Čas 3, 9. 2. 1889, č. 7, úvodník Naše strany a realism. Autorem anonymního článku byl T. G. Masaryk, který přijal označení realismus pro nové hnutí a pokusil se vyložit jeho smysl. Také v dalších číslech Času byly až do 23. března uveřejňovány Masarykovy články s názvem Naše strany a realism, ve kterých byly mj. zaznamenávány reakce venkovského, tj. mimopražského, tisku na jednání mezi staročechy a realisty.
- ^a Každá věc má svou míru. Jsou určité hranice.

5. E. Albert–A. Randovi – b. d. [po 28. 5. 1889]

Velectěný pane a příteli!

S politováním seznávám z laskavého listu Tvého, že Tvoje nervstvo ještě je poněkud porušeno. Já trpěl neurasthéní¹ celý rok, ale vyšlo to ze mne. Hlavní prostředek jest: odpočinout si, jít na venkov, chodit po poli a po lese a sáhnout buď ke kartám, nebo k rýči, nebo k pušce. Já sám se těším dětinsky na letošní prázdniny; budu poprvé ve svém Tusculum^{2a}. Zahrada moje – 10 jiter veliká – roste jako z vody; mám tam celé háječky; růží už k 800 a těší mne to velice. Doufám, že mne tam jednou navštívíš³; vždyť je to mezi Prahou a Vídní.

O věcech, stran kterých jsem Ti psal, ve Vídni promluvíti musíme důkladně. Já jsem průběh celého sporu na universitě studoval dopodrobna. Co se fakulty právnické týče, tu ovšem pro neznalost osob nemám obrazu jasného a nabudu Tebou úplnějšího poznání. Pro tentokrát však nechci opomenouti, některých punktů se dotknouti, jichž ve svém listě vzpomínáš.

Prísnejší kritika, která se v Atheneum pěstuje, dle mého přesvědčení není zlem. Co se rektora⁴ týče, jsem s ním znám osobně a vážím si ho. On si o naši literaturu vydobyl dosti zásluh. Avšak on není hlava *produktivná*. Jak jsem se od matematiků českých i německých dověděl, *věda* sama o něm takorčka neví. On jesti snad dobrý učitel toho, co reprodukuje, ale i ty učebnice matematiky nevynikají ničím nad učebnice praobyčejné. To by nebylo konečně tak zlé, ale on sem tam na polích příbuzných, k př. v zeměpisu udělal takové lapsusy, že *svědomitost vědecká* káže, aby se to pokáralo přísně. Kritiky vědecké musí býti a kritika tato není naměřena proti rektorovi – to tuším je moment velice důležitý – natož proti učenci. Že akademická mládež tyto kritiky čte, je přirozeno. Ona čte kritiky všude po světě. Zde máme 5 časopisů lékařských a objevují se tam kritiky ostré proti profesorům; ale nikdy z toho ani toho nejmenšího porušení ducha akademického nepošlo. Necht' mládež naše pozná očitě, že věda není žádný žert, že hledání pravdy je práce přesná a že jen ten zasluhuje palmy, kdo skutečně vyniká. Znáám případ, ze kterého jde, že rektor je velice důtklivý a že kritiky nesnese snadno. Tomu si musí odvyknout; tu není pomoci. Když profesorům Gebauerovi⁵ a Masarykovi a jejich druhům bylo spíláno veřejně až hanba – proč pak se tu neozval nikdo, že akademický duch je ohrožen?

Neměří se v Praze loktem jedním, to jest patrnó.

Co se Hattaly týče, ten po celý svůj život napadal jedovatě jednoho po druhém. Ve mnohém měl pravdu! To já připouštím! Ale kritik tak přísný musí si pomyslit, že i na něho dojde. On nyní už patrně není na výši patřičné.

Co se Tomka týče, nikdo jeho nesmrtelné zásluhy o domácí dějiny nepopírá. Ale Tomek se ve sporu rukopisném zachoval nešťastně. Vypracoval-li sám zprávu

musejní komise anebo jen k ní přistoupil – on ji kryl svým jménem a musí nyní snášeti to, co se jemu v Bohemii do očí řeklo. Z vědeckého stanoviska to, co Tomkovi řečeno bylo, je přesné a korektní. Je-li forma ostrá, – [nuže?], Tomek se, jsa neznalcem ve staré češtině, ke znalci tak výtečnému jako jest Gebauer, choval tak, že ani zásluhy jeho, ani stáří jeho nemohou ho ochrániti ostré vědecké důtky, které se mu v příčině této dostává. Neměl se pouštět do věcí, kterým nerozumí. Děje se mu dle mého nejhlubšího přesvědčení jen po právu.

Stran barona Helferta třeba opakovati totéž. Helfert nerozumí češtině staré vůbec a jen na autoritu Jirečkovu⁶ spolehaje dal se do diskuse. Avšak stalo se to způsobem tak odvážlivým, že ti, kterých se dotekl, jsou v plném právu, odpověděti co nejrozhodněji a nejostřeji. Quod uni justum, alteri aequum.^b

Nebožtík Jireček, s nímž jsem vždy v dobré vůli žil, a jehož veliké zásluhy v plné míře uznávám a ctím, v gramatice staré se Gebauerovi ani nevyrovná. To jest úsudek i Miklosičův⁷ i Jagičův⁸ a způsob, jakým Gebauer zkritizoval poslední práci Jirečkovu⁹, je tak jasný a spravedlivý, že ani okamžik nemůže býti pochyby, na které straně stojí pravda.

Průběh celého sporu rukopisného mne poučil, že na straně realistů byla přesná věda, ostrov tip, důmysl: na straně obhájců nejasností, nedostatek vědecký a šerednější ještě vlastnosti, obzvláště však kaceřování, choutky po pronásledování atd. atd.

A k tomu přistoupila vřava naší roztomilé žurnalistiky. Náзор náš je bohužel ještě na mnoze nezralý. Z té doby, kde u nás většinou literaturu obstarávali amatéři, sem tam diletanti, kde jsme byli rádi, když vyšla česká knížka, – z té doby ještě pozůstalo mnoho v obecném smýšlení. Naivností těchto dob se třeba spustiti. Mladá generace už to pochopuje. Ta nevyrostla v onom blouznění, v onom tklivém citu vlasteneckém jako my a nezná těch vysokých nadějí, které jsme pěstovaly a které nás venkoncem – zklamaly. Ona vidí svět jiný a dobře poznává protivu mezi staršími a sebou. Ona je skutečně realističtější – jako nynější mládež vůbec – a nevím, jestli se tam všichni neklamete v té mládeži! Ta stojí těm profesorům realistickým v celém svém smýšlení a cítění blíže, nežli starším pánům.

O politice nemluvím. Já jsem realistům radil, aby na pole politické nevstupovali¹⁰, ale hleděli vypěstovat mysl vzdělaných Čechů; aby na poli vědy, umění, literatury hájili zásady přesnosti, zdravého citu, šlechetnosti a vyšších snah – zkrátka, aby bojovali proti frázi, fikci, jalovosti, nedbalosti, povrchnosti. Že naše žurnalistika u nás zavinila úpadek duševní, jejž napravovati třeba, o tom sám pochybnosti nebudeš asi míti. V té příčině je žurnalistika staročeská právě tak vinna, jako mladočeská, jenže tato je pružnější, smělejší a šikovnější. Kam to povede, blízká hodina ukáže.

Já si vážím mužů nadaných a zasloužilých v každém táboře a proto i mezi realisty. Já znám Golla¹¹ od dětinství, Strouhala¹² a Seydlera¹³ od mnoha let, Gebauera¹⁴ jsem letos poznal a musím říci, že před těmito muži mám největší úctu, jak co se vlasteneckého jich smýšlení, tak co charakteru a vědecké způsobilosti týče. Masaryk jest u nich všech ve veliké vážnosti a já od něho slyšel věci pozoruhodné.

Že však nyní o nějakém smíření ani řeč býti nemůže, to mi jasno. Také bych jen kladl pro okamžik váhu na to, aby způsob, jakým se boj na universitě vede, byl lidský. Některé vřelejší povahy by rády všem realistům zlomily krk.

Že realisté mají na venku dost přívržencův mezi vzdělanci, o tom jsem se přesvědčil. Že by ani jednoho mandátu nedobyli, mi je povědomo, poněvadž přívrženci jejich nikde nejsou v mase, ale roztroušeni. Na tom mi nezáleží. Ale že směr, za kterým jdou a způsob jakým si vedou, je pozoruhodný, o tom jsem přesvědčen a přesvědčení mého jsou mnozí vynikající Čechové vídeňští, poněvadž se na to díváme zdaleka a máme chladné čelo; nemáme horkosti.

Byl jsem v Praze¹⁵ a viděl jsem, že tam takořka každému čelo pálí, že každá diskuse se vede s velikou vášní. A sice má tato vášněh ponejvíc směr osobní.

Je toho tam plno nezdravého a národ náš jest skutečně ve vnitřní krizi. Kořistiti budou mladí.

Já všecko to, co tuto pravím, jsem i našim přátelům, zde v říšské radě meškajícím, často vykládal a vykládám, ale strana staročeská nedovede se regenerovat. A bohužel, dorostu nemá.

O tom, co tuto stranu očekává, zde není tajemství a až bude po volbách sněmovních, bude postavení klubu českého ještě horší nežli jest, poněvadž se ukáže, že mladí nabývají půdy. Či jest viděti, že by někdo ke starým se přidával?

Oni nyní už jsou v defensivě. Čím více budou tísněni, tím menších koncesí v politice budou moci vydobývati a proto zase v očích lidu budou tím více klešati.

Přál bych si, aby se věci obrátily k lepšímu, ale nemám mnoho naděje.

Přikládaje otisk své slavnostní řeči, kterou jsem měl v naší universitě¹⁶, přejí Ti brzkého se pozdravení a zůstávám Tvůj

vřelý a stálý ctitel a přítel

Albert.

Čtyři dvojlisty formátu 11,2 x 17,6 cm, psáno perem na s. 1–14, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

- ¹ U Alberta se začaly projevovat známky choroby způsobené užíváním sublimátu a dalších rtuťových přípravků jako prostředků antiseptiky.
- ² Stavba Albertovy vily v Žamberku začala 31. července 1888 a po roce, 21. 7. 1889, v ní Albertovi poprvé přenocovali. Definitivní úpravy kolem domu byly dokončeny v následujícím roce. Celkové náklady na stavbu vily činily více než 22 000 zl. a na zakoupení pozemků a zřízení parku a zahrady více než 39 000 zl. Kolem vily byl rozsáhlý park. Viz Pírkovi, c. d., s. 76 a Pamětnice domu č. 528.
- ³ Randa navštívil Albertovu vilu v Žamberku 31. srpna 1890.
- ⁴ Rektorem právnické fakulty byl v akademickém roce 1889–1890 Matouš Talíř.
- ⁵ Gebauer Jan, PhDr. (1838–1907), český jazykovědec, od roku 1873 docent češtiny na pražské univerzitě, od roku 1880 mimořádný a od roku 1881 řádný profesor pražské univerzity a ředitel slovanského semináře, řádný člen Královské české společnosti nauk a České akademie věd, člen zkušební komise pro učitelství na českých školách.
- ⁶ Jireček Josef (1825–1888), literární historik, v letech 1850–1871 působil v různých funkcích na ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni, v roce 1871 ministr kultu a vyučování, po návratu do Prahy v roce 1874 předseda Královské české společnosti nauk (1875–1888), v letech 1876–1884 člen obecního zastupitelstva, v letech 1874–1876 a 1878–1888 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1879–1887 poslanec na říšské radě, zastánce pravosti rukopisů, na něž psal obrany ve Světozoru již v letech 1858–1861 a opět v Osvětě v letech 1886–1887. Zemřel 25. 11. 1888.
- ⁷ Miklošić Fran (1813–1891), slovinský slavista, profesor vídeňské univerzity, zakladatel srovnávací slovanské gramatiky, od roku 1862 člen panské sněmovny.
- ⁸ Jagić Vatroslav (1838–1923), chorvatský filolog a literární historik-slavista, profesor na univerzitách ve Vídni, Berlíně a Petrohradě, od roku 1891 člen panské sněmovny.
- ⁹ Ve svém článku psal Gebauer kriticky o poslední práci Josefa Jirečka O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských. Gebauer, Jan. Moravismy Rkp. Královédvorského, prý důkazem jeho pravosti. Athenaeum 6, 15. 10. 1888, č. 1, s. 10–19.
- ¹⁰ Srovnej s korespondencí E. Alberta s T. G. Masarykem, K. Kramářem, J. Kaizlem, A. Rezkem, J. Gollem a dalšími realisty.
- ¹¹ Goll Jaroslav, PhDr. (1846–1929), od roku 1875 docent všeobecných dějin na pražské univerzitě, od roku 1880 mimořádný a od roku 1885 řádný profesor obecných dějin na Karlově univerzitě, v letech 1891–1892 děkan filozofické fakulty. Goll byl Albertovým mladším spolužákem na gymnáziu v Hradci Králové.
- ¹² Strouhal Čeněk (Vincenc), (1850–1922), český fyzik, od roku 1882 řádný profesor experimentální fyziky české univerzity, předseda zkušebních komisí pro učitelství na středních školách, obchodních školách a lyceích, v roce 1889 děkan filozofické fakulty, v roce 1890 proděkan, od roku 1899 přisedící akademického senátu, v letech 1903–1904 rektor Karlovy univerzity.
- ¹³ Seydler August, PhDr. (1849–1891), český astronom a fyzik, od roku 1881 mimořádný profesor teoretické fyziky, v roce 1882 přestoupil na českou univerzitu, od roku 1885 řádný profesor matematiky, fyziky a teoretické astronomie, řádný člen Královské české

společnosti nauk a od roku 1890 řádný člen České akademie věd. Seydler pocházel také ze Žamberka.

¹⁴ S Janem Gebauerem se Albert osobně seznámil 27. prosince 1888 v hotelu de Saxe, kde měl schůzku s T. G. Masarykem, J. Kaizlem, L. Heyrovským, O. Hostinským, J. Gollem a A. Seydlerem. Viz Albertův telegram T. G. Masarykovi z 26. 12. 1888, na který si Masaryk poznamenal jména účastníků večere. AÚTGM, fond TGM, sign, Kor I–14, kart. 689. S J. Gebauerem si E. Albert dopisoval od počátku listopadu 1888. Jedlička, Jaroslav. Eduard Albert a Jan Gebauer. Účast chirurga na rukopisném boji a na edici fundamentálního bohemistického díla. Časopis lékařů českých, 110, 1971, s. 691–695.

¹⁵ Albert byl v Praze 20. dubna 1889. Viz AÚTGM, fond TGM, sign. Kor I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi 20. 4. 1889.

¹⁶ Pravděpodobně Řeč při odhalení poprsí v. Swietena, Stiffa, Schuha a Hyrtla. (Hofrath Prof. Albert's Festrede.) Vídeň 1889.

^a Tusculum – zátíší, útulek.

^b Každému dáti, co mu náleží. Jednomu jako druhému.

6. E. Albert–A. Randovi – b. d. [15. 6. 1889]

Velectěný pane a příteli!

S nemalým ustrnutím jsem četl v dnešním Čase aféru Rieger–Gebauer¹.

Rieger² patrně byl některým z našich vášnivců, snad některým v denních nadávkách vycvičeným žurnalistou špatně informován a *sveden*. Já vím, že on nemá času, tolik čísti, aby se o stavu věci přesvědčil a tu ho lze svést k věcem nad míru ne patřičným.

Rieger ve schůzi Svatoboru vytýkal Gebauerovi³, že Jirečka „*výbuchem surovosti*“ napadl. I kdybych neznal klidnou rozvahu Gebauerovu, musel bych se domnívati, že tu nějaký omyl; neboť ve všech těch polemikách o rukopisích právě Gebauer vynikal přísně vědeckým tenórem všech svých replik.

Poněvadž Gebauerovy publikace dopodrobna znám, prosím Tě snažně, *abys se i Ty sám přesvědčil*, nahlédna do Athénea 1888 (říjen) a přečta si článek Gebauerův⁴. Jestli to replika tak věcná, že nikdo nemůže z ní vážiti nějaké výtky proti autorovi.

A tu Rieger vystoupí a nazve to *výbuchem surovosti* !!! Pak ovšem se musí podvoliti odpovědi, kterou dává Čas a která zní: „Rozhodně nemá dr. Rieger práva muži počestnému veřejně ve tvář metati urážky tak hrubé a nespravedlivé.“

Přečet' si prosím snažně ty věci a pak rozhodni, kdo je v právu, kdo slušnost porušil!

Já věci posuzuji vždy jen tehda, když jsem poznal, oč běží, sám vlastním okem. Rieger se však dává svěst. Píšu v té příčině i paní Červinkové⁵, aby otce varovala.

Těše se na shledanou, kde o těch věcích zdaleka a takofka lékařsky promluvíme, jsem s mnohými pozdravy

Tvůj vřelý ctitel

Albert.

Dvojlist formátu 11,2 x 17,6 cm, psáno perem na s. 1–3, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

¹ Čas 3, 15. 6. 1889, č. 25, s. 416–418.

² Rieger František Ladislav, JUDr. (1818–1903), vůdčí staročeský politik, v letech 1861–1871 a 1878–1895 poslanec českého sněmu, 1861–1863 a 1879–1891 poslanec říšské rady, od roku 1897 člen panské sněmovny a povýšen do šlechtického stavu s titulem barona.

³ Schůze Svatoboru se konala 8. června 1889 a F. L. Rieger na ní vystoupil s nekrologem Josefa Jirečka, ve kterém se zmínil o nešetrném chování „některé strany“ k osobě J. Jirečka v době, kdy bylo jasné, že „jest již blízek smrti“. Podle Riegra „jest to smutný úkaz, že často mezi těmi, kteří mají prvními býti v zápasech literárních, mezi těmi representanty humanity a vzdělání dostavují se výbuchy zuřivosti, jež nedají se srovnati s oním stupněm vzdělanosti, na kterém se lidé nalézají.“ Rieger, který podle Času Gebauerův článek vůbec nečetl, byl ovlivněn fejetonem Poslední dílo Josefa Jirečka uveřejněném v České politice 4. 12. 1888. Podle autora fejetonu „jistý list zdejší Athenaeum ... uveřejnil z pera pana profesora Gebauera pamflet nový na zostuzení poslední práce Jirečkovy. ... Z muže tak zasloužilého, jakým byl Jireček, zřejmě posměch si tropí.“ Tak jako Gebauer prý nejednají ani divoši.

⁴ Gebauer, Jan. Moravismy Rkp. Královédvorského, prý důkazem jeho pravosti. Athenaeum 6, 15. 10. 1888, č. 1, s. 10–19.

⁵ Albert se v dopise přimlouval za J. Gebauera, který ho navštívil o svatodušních svátcích v Žamberku a činil na něj dojem „člověka přepracovaného, nervosního, šťvaného.“ Podle Alberta „jesti Gebauer tudíž Jungmannem naší doby. ... má díla hotová, díla tak významná, jako Šafaříkovy Starožitnosti, Palackého Dějiny národu českého, Tomkovy děje Prahy.“ Proti takovému muži psal nějaký pražský žurnalista v České politice, že Gebauer Jirečka surově a bůh ví jak urazil a takřka přivedl do hrobu. Tento novinář zřejmě vzbudil u F. L. Riegra domněnku, jakoby Gebauer skutečně Jirečka urazil. Následkem toho Rieger na výroční schůzi Svatoboru řekl, že se u Gebauera, kterého sice nejmenoval, ale všem bylo jasné, že jej mínil, stal výbuch zuřivosti. Gebauer byl podle něj hluboce a nespravedlivě raněn. Albert žádal Červinkovou, aby se podívala do Athenaea, kde sama uvidí, že jde o polemiku dvou vědců. Albert se nechtěl přímo obrátit na Riegra, aby věc napravil. Vinu dával žurnalistice a nikoli Riegrovi, a proto žádal Červinkovou, aby vymyslela cestu, jak by „se věc napravila způsobem lidským, patřičným a slušným.“ LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová b. d. [podle přípisu M. Červinkové dopis došel 22. 6. 1889].

7. A. Randa–E. Albertovi – 25. 6. 1890

Vysoce ctěný příteli!

Dnešní neúplná a z části nesprávná zpráva Politiky¹ o návrzích kandidátů řádných členů pro českou Akademii² dává mně podnětu, abych s Tebou *důvěrně* sdělil, že v II. třídě navrženi jsou: Šolín³, Feismantel⁴, Seydler, Albert, Frič⁵, Štolba⁶, – a subsidiárně: Eiselt, Vejdovský⁷, Tomsa⁸. Seznáváš z toho, že sekce – dobře pamětlivá Tvých zásluh a Tvého věhlasu – povinnost svou konala a vlastního zájmu Akademie šetřila. Jednohlasnosti ovšem při žádném členu skoro nebylo, a kterak volby in pleno dopadnou, nelze dnes předvídati; neboť panuje zejména v sekci III. (filolog[ické]) a IV. (umění) hrozná rozháranost náhledů a prání! Vždyť ani Hlávka⁹ (jenž Tebe vřele fedruje) se nepodařilo, ve *vlastní* jeho sekci prosadit volbu Jeřábka¹⁰, Jiráska¹¹, Mařáka¹² proti Nerudovi¹³, Kol[árovi]¹⁴...etc. Všichni, s nimiž jsem o Tobě mluvil, co nejchvalněji o Tobě soudí; ovšem chtějí někteří Tebe za čestného člena zvolit, jedni proto, že nejsi v Praze, jiní proto, že prý podporuješ M.¹⁵; v poslednějším směru jsem ubezpečoval, že dle doslechu odepřel jsi M[asaryk]ovi další podporu. Jest-li tomu tak (čehož bych si přál) bylo by mně autentické potvrzení té zprávy milým. Víš, že nejsem *osobním* odpůrcem tzv. realistů; mnohého z jich velice si vážím; však jak o jejich snahách ve směru politickém aj. soudím, psal jsem Tobě loňského roku. Nejnovější zkušenosti potvrzují úsudek můj; – dnes vyjednávají se staro-, zítra mladočechy atd. Tomu rozuměj, kdo chceš. A program?

Nemohu končiti aniž bych Tobě, velectěný příteli, vřele poděkoval za vzácnou a laskavou podporu akademika Regála¹⁶ mnou doporučeného; týž jest naplněn vděčností k Tobě a zasluhuje přízně Tvé. Srdečně Tebe pozdravuje

Tvůj upřímně oddaný ctitel

dr. Randa

25/6 90.

Dvojlist formátu 11,5 x 17,9 cm, psáno perem na s. 1–4, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Dne 25. června 1890 uveřejnila Politik zkrácenou zprávu o návrzích řádných kandidátů do České akademie věd a umění.

² Česká akademie věd a umění (Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění) byla zřízena 23. 1. 1890, kdy císař schválil její založení a potvrdil její stanov. Dne 20. 4. jmenoval prvních 19 řádných členů, kteří 3. 7. vykonali volbu dalších 23 řádných členů. Předsedou ČAV se stal mecenáš akademie Josef Hlávka. Pracovala ve třídách: 1. filozoficko-historické, 2. matematicko-přírodovědecké, 3. filologické, 4. literárně umělecké. Při těchto třídách pracovalo 13 stálých komisí.

- ³ Šolín Josef (1841–1912), profesor stavební mechaniky a grafické statiky na české technice v Praze, tvůrce odborné technické terminologie, během svého působení na technice byl jedenáctkrát děkanem a třikrát rektorem, od roku 1877 mimořádný a od roku 1904 řádný člen Královské české společnosti nauk, řádným členem II. třídy České akademie věd zvolen 3. 7. 1890, v letech 1891–1899 generální sekretář akademie, od roku 1904 dvorní rada.
- ⁴ Feismantel Otakar (1848–1891), od roku 1883 profesor mineralogie a geologie na české technice v Praze, řádný člen České akademie věd od 3. 7. 1890, člen Královské české společnosti nauk.
- ⁵ Frič Antonín (1832–1913), zoolog a paleontolog, od roku 1871 mimořádný profesor na pražské univerzitě, při rozdělení univerzity jmenován řádným profesorem, od roku 1870 řádný člen Královské české společnosti nauk, od roku 1880 ředitel zoologických a paleontologických sbírek Národního muzea, v letech 1886 a 1890 děkan filozofické fakulty, v roce 1892 rektor české univerzity, řádný člen II. třídy České akademie věd až od 18. 10. 1890, neboť při volbě 3. 7. 1890 získal pouze 9 hlasů.
- ⁶ Štolba František (1839–1910), chemik a technolog, profesor technické chemie na české technice v Praze, v roce 1891 založil s A. Bělohoubkem Časopis pro průmysl chemický, dopisující člen II. třídy České akademie věd od 29. 10. 1890, neboť při volbě 3. 7. 1890 získal pouze 8 hlasů.
- ⁷ Vejdovský František (1849–1939), od roku 1884 mimořádný a od roku 1892 řádný profesor srovnávací anatomie a embryologie a od roku 1902 řádný profesor zoologie na pražské univerzitě, ředitel ústavu pro zoologii a srovnávací anatomii, tajemník Královské české společnosti nauk, při volbě do II. třídy České akademie věd 3. 7. 1890 získal pouze 7 hlasů a nebyl zvolen, proto byl II. třídou 25. 10. 1890 navržen za mimořádného člena. K jeho volbě při valném shromáždění 29. 10. 1890 však nedošlo, protože prohlásil, že si nepřeje, aby byl pojat do volby. Beran, c. d., s. 352.
- ⁸ Tomsa Vladimír, MUDr. (1831–1895), profesor fyziologie na univerzitě v Kyjevě, od roku 1884 na české univerzitě v Praze, v letech 1887–1893 děkan české lékařské fakulty, v roce 1891 rektor české univerzity v Praze, ruský státní rada. Při volbách do České akademie dne 3. 7. 1890 obdržel 16 hlasů a měl se stát členem druhé třídy akademie. Členství v akademii nepřijal. Beran, c. d., s. 349 a 352.
- ⁹ Hlávka Josef (1831–1908), český architekt, podnikatel a mecenáš, zakladatel a prezident České akademie věd a umění, v letech 1883–1907 poslanec českého zemského sněmu, v roce 1891 jmenován doživotním členem panské sněmovny. Předsedou ČAV zvolen 12. července 1890, kdy od 33 přítomných obdržel 26 hlasů, Randa tehdy získal 6 hlasů a Tomek 1 hlas.
- ¹⁰ Jeřábek František Věnceslav (1836–1893), dramatik, literární historik, v letech 1861–1867 redaktor Národních listů, v letech 1867–1877 redaktor Národního Pokroku (Pokroku), profesor reálného gymnázia a vyšší dívčí školy v Praze, v letech 1871–1889 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1879–1884 poslanec říšské rady. Jeho práce Stará doba romantického básnictví nebyla uznána způsobilou pro habilitaci na pražské univerzitě; řádný člen IV. třídy České akademie věd od 3. 7. 1890.
- ¹¹ Jirásek Alois (1851–1930), český spisovatel, profesor, řádný člen IV. třídy České akademie věd od 3. 7. 1890, v roce 1896 jmenován školním radou.

- ¹² Mařák Julius (1835–1899), český malíř působící ve Vídni a v Praze, od roku 1887 na malířské akademii v Praze, řádný člen IV. třídy České akademie věd od 3. 7. 1890.
- ¹³ Neruda Jan (1834–1891), český spisovatel a novinář, Neruda byl navržen za řádného člena IV. třídy akademie v nótě zemského výboru prezídiu místodržitelství z 26. února 1890, která obsahovala širší výběr osob pro jmenování první třetiny řádných členů akademie císařem. Ve zprávě místodržitele Fr. Thuna P. Gautschovi předkládající s nótou zemského výboru užší výběr osob pro jmenování císařem z 12. dubna 1890 nebylo Nerudovo jméno uvedeno. Ve IV. třídě byli litografovaným návrhem z 20. 6. 1890 ze spisovatelů navrzeni v první řadě Jan Neruda, Svatopluk Čech a Josef Jiří Kolár, ve druhé řadě Alois Jirásek, František Jeřábek a Julius Zeyer. Vzhledem k tomu, že Neruda a Kolár na dotaz akademie ještě před volbami oznámili, že by nabídnuté členství nepřijali, přikročilo se ihned k volbě dvou spisovatelů z druhého pořadí. Beran, c. d., s. 48–49, 324, 334–338, 351.
- ¹⁴ Kolár Josef Jiří (1812–1896), herec a dramatik, prozaik a překladatel Shakespeara, Goetha a Schillera.
- ¹⁵ V říjnu 1888 navštívil J. Kaizl a T. G. Masaryk E. Alberta v jeho rodišti v Žamberku ve snaze získat jeho podporu pro přeměnu čtrnáctideníku Čas v týdeník. Albert finanční pomoc přislíbil a později přispěl částkou 2000 zl., nepodepsal však společenskou smlouvu. První číslo týdeníku Času vyšlo 2. ledna 1889. Od počátku roku 1890 již Albert finanční příspěvky na Čas neposílal.
- ¹⁶ Mínen zřejmě Karel Regal (1857–1931), filolog, spisovatel. V roce 1890 působil jako suplent na reálce v Brně, od roku 1894 byl profesorem obchodní akademie v Chrudimi. Z jeho podnětu a spolupůsobení byla obnovena sokolská župa moravská, jejímž byl jednatelem i náčelníkem. V Almanachu České akademie věd ani Ottově slovníku naučném není uvedeno, že by byl členem ČAV.

8. E. Albert–A. Randovi – b. d. [po 25. 6. 1890], koncept

Vysoce ctěný pane dvorní rado!

Dověděv se jakou mírou vědy lékařské v české akademii své representace dojíti mají, shledal jsem, že návrhy učiněné se nesrovnávají ani s důležitostí a uznanou platností věd lékařských vůbec, ani s rozsahem a zdařilostí oněch vědeckých prací, které na poli věd těchto od učenců českých byly vykonány. Jestli věcí vůbec známou, že nynější stav věd a umění lékařských jest rázu epochálního. Jako z jedné strany chirurgie antiseptická už už se tím může honositi, že metody její jsou jedním z největších pokroků, které ve společnosti lidské byly vykonány; tak z druhé strany bádání bakteriologická vrhla neočekávané světlo na povstávání nemocí vnitřních a odhaluje nám perspektivu, ve které se zdá, že zásady hygienické povedou k rozhodným reformám celého zevnějšího života lidské společnosti. A konečně bádání biologická, o člověku od lékařů v nynější době vykonávaná, přičiňují valně a reformatoricky nejen k pojmání

světa organického, anobrž vedou k novým poznatkům antropologickým a sociologickým, tak že se dotýkají nejrozmanitějších oborů věd moderních.

O národu českém obecně se za posledních dob seznalo, že právě na poli věd lékařských neobyčejně vyniká. Purkyně¹, Rokytanský² a Škoda³ stali se pravými reformátory; k nim se družili: Hamerník⁴, Treitz⁵, Duchek⁶, Chvostek⁷, Piťha⁸, Bednář⁹ a jiní mužové pověsti světové.¹⁰ Za dob nynějších pak jest na dvou fakultách rakouských, na pražské a vídeňské řada učenců, kteří si skutečnou práci vědeckou, bádáním na výši metod moderních stojícím, zjednali pověsti chvalné v cizině.

*(Způsob jakým vědecká práce lékařských učenců českých dojíti má svého zastoupení v akademii české, nesrovnává se ani s povšechným významem vědy lékařské ani s vykonanou prací českých učenců.

Nemohu jinak, než litovati počínání a maje za to, že za náhled můj stojí celá řada českých pracovníků na poli věd lékařských, prohlašuji, že volby do akademie nepřijímám, děkuje ovšem co nejsrdečněji těm členům, kteří tuto volbu navrhovali.)

Návrhy tedy ignorují a ruší minulost lékařské vědy české, za to ale také si nevšímají přítomného významu jejího a tudíž i pro budoucnost nejsou příznivy.

Lituji toho a maje přesvědčení, že za můj náhled stojí celá řada učenců lékařských domácích, oznamuji, že volby do akademie nepřijímám, děkuje ovšem co nejsrdečněji těm členům, kteří tuto volbu navrhovali

Dvojlist formátu 21 x 34,1 cm, psáno perem na s. 1–2, nedatováno. LA PNP, f. E. Albert. Uloženo jako Albert neznámému v korespondenci přijaté. Věty v kulaté závorce označené * jsou v konceptu přeškrtnuty. Podle přípisu Georga Alberta šlo původně o: „Das Concept eines Schreibens E. Alberts an eine mir nicht bekannte Persönlichkeit der neugegründeten böhmischen Franz-Josefs-Akademie, vom Jahre 1890. Beilage zum Briefwechsel mit Jan Gebauer und Karl Mattuš.“ Koncept dopisu otiskl M. Navrátil jako koncept Albertova dopisu neznámému členu České akademie věd. Navrátil, c. d., s. 1102–1103.

Pozn.:

¹ Purkyně Jan Evangelista (1787–1869), český lékař, přírodovědec a filozof, profesor fyziologie na univerzitách ve Vratislavi a v Praze, v letech 1861–1865 poslanec českého zemského sněmu.

² Rokytanský (Rokitansky) Karel (1804–1878), lékař pocházející z Hradce Králové, profesor patologické anatomie na vídeňské univerzitě, od roku 1867 člen panské sněmovny.

³ Škoda Josef (1805–1881), plzeňský rodák, po absolutoriu medicíny ve Vídni cholarový okresní lékař v Čechách, od roku 1837 sekundární lékař ve vídeňské všeobecné nemocnici, od roku 1840 ordinujícím lékařem na nově zřízeném oddělení pro prsní nemoci tamtéž,

od roku 1841 primář téhož oddělení a oddělení pro nemoci vnitřní a kožní, od roku 1847 profesor lékařské kliniky ve Vídni, kterou řídil do roku 1871, spolu s Rokytanským všeobecně uznáván za hlavu tzv. druhé neboli mladší vídeňské lékařské školy.

⁴ Hamerník Josef (1810–1887), lékař pocházející z Pacova, studoval v Praze a ve Vídni u Škody a Rokytanského, v letech 1838–1841 praktický lékař v Táboře a Českých Budějovicích, v letech 1841–1845 sekundář ve všeobecné nemocnici v Praze, od roku 1848 mimořádný a od roku 1849 řádný profesor lékařské patologie a terapie, přednosta II. lékařské kliniky v Praze, primář všeobecné nemocnice, roku 1853 z politických důvodů zbaven profesury, poté se věnoval soukromé praxi, v roce 1848 poslanec říšského sněmu, v letech 1861–1866 poslanec českého zemského sněmu. Jeden z hlavních představitelů tzv. pražské lékařské školy.

⁵ Treitz Václav (1819–1872), absolvent pražské lékařské fakulty pocházející z Hostomic, řádný profesor patologické anatomie na univerzitě v Krakově a od roku 1855 v Praze, od roku 1864 prosektor všeobecné nemocnice. Výborný patolog, měl velké zásluhy o vybudování samostatné budovy patologicko-anatomického ústavu, který byl otevřen v roce 1852 v ulici U nemocnice.

⁶ Duchek Vojtěch (1824–1882), lékař narozený v Praze, v letech 1858–1871 profesor vnitřního lékařství na Josefinu ve Vídni, v letech 1871–1882 profesor II. lékařské kliniky ve Vídni.

⁷ Chvostek František (1835–1884), pocházel z Místku na Moravě, studoval na vídeňském Josefinu, působil jako soukromý docent interního lékařství a po Duchkově odchodu jako mimořádný profesor interního lékařství na II. lékařské klinice ve Vídni.

⁸ Piřha Franz (1810–1875), profesor chirurgie narozený v Řakomu u Klatov, absolvent lékařské fakulty v Praze, od roku 1844 řádný profesor chirurgie na pražské univerzitě, od roku 1857 profesor chirurgie na Josefinu ve Vídni, za války proti Francii a Sardinii vrchní štábní lékař, v letech 1862–1864 člen vyučovací rady, od roku 1864 člen vojenského zdravotnického výboru, za války rakousko-italské v roce 1866 vrchní vedení válečného zdravotnictví a polních nemocnic, v roce 1874 odešel na vlastní žádost na odpočinek.

⁹ Bednář Alois (1816–1888), dětský lékař ve Vídni, pocházel z Potštejna.

¹⁰ Josefu Škodovi věnoval Albert vzpomínku v Osvětě roku 1882. Vzpomínku na F. Chvostka uveřejnil v listopadu 1884 v Hlasu národa. Památce českých vídeňských lékařů F. Kuřáka, J. Dlouhého, F. Piřhy, A. Bednáře, V. Duchka a F. Chvostka věnoval Albert článek In memoriam uveřejněný v Osvětě roku 1890.

9. A. Randa–E. Albertovi – 4. 7. 1890

Vysoce ctěný příteli!

Omluv laskavě, že jsem na druhý Tvůj dopis z 25./VI. posud neodpověděl. Viděl jsem, že jsi velice rozmrzen a roztrpčen, – právem i neprávem! Právem: pokud při volbách do akademie zajisté jediné zásluhy vědecké rozhodovati mají! Neprávem proto, že – homines sumus^a – podobné věci jak u nás všude a vždycy se opakují! Zajisté znáš Daudetův román: „Nesmrtelníci“¹; v Paříži a ve Víd-

ni jsou poměry, jak z části sám pozorovati jsem mohl, mutatis mut[andis]^b tytéž jako u nás.

Dle přání a na zodpovědnost Hlávky nepověděl jsem ničeho o prohlášení Tvém². Záleží nám v zájmu naší akademie na tom velice, aby (dovol, abych to řekl) hvězda tak skvělá i naší akademii získána byla; byl jsi zvolen takřka jednohlasně (16 z 18 hl[asů]); doufáme nyní pevně, že nezamítneš. Víme, že *Tobě* volbou do pražské akademie vědecké slávy nepřibude; ale přes to nesmíš nás se vzdalovat. – Volba Eiselta byla nevyhnutelnou; kompromisem získána zdejší medicínské fakultě dvě místa; že Tomsa byl zvolen, jest jemu a nám satisfakcí. Že Frič propadl, litoval jsem; nečekal jsem to.³

Bude-li 13. t. m. sezení říšského soudu, povím Tobě, ač interesují-li Tebe podrobnosti, vše ostatní. Máme nyní jak i Vy plné ruce práce; státní zkoušky se blíží a korektury tisku též!

Srdečně Tebe pozdravuje Tvůj starý

upřímný ctitel

dr. Randa

V Dobřich[ovicích] 4/7 [18]90.

Dvojlist formátu 11,3 x 17,7 cm, psáno perem na s. 1–3, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Román francouzského spisovatele Alphonse Daudeta (1840–1897) *l'Immortel* (Nesmrtelný) z roku 1888 byl hořkou satirou na francouzskou akademii.

² Albertovo prohlášení nemáme k dispozici, vycházelo však z výše uvedeného konceptu.

³ B. Eiselt byl navržen až mezi kandidáty II. třídy v druhé řadě společně s V. Tomsou a F. Vejdovským. Eiselt 3. července 1890 obdržel 15 hlasů, Tomsa 16 a Vejdovský pouze 7 z 18 hlasů. Vejdovský proto zvolen nebyl. A. Frič byl navržen mezi kandidáty II. třídy v první řadě, ale obdržel pouze 9 hlasů. Řádným členem byl zvolen až při valném shromáždění akademie 18. 10. 1890. Beran, c. d., s. 348–352.

^a Jsme lidé.

^b Změniv to, co mělo být změněno. (S příslušnými změnami.)

10. A. Albert–A. Randovi – b. d. [před 12. 7. 1890]

Velectěný kolego a milý příteli!

Přijedu v sobotu k sezení Akademie¹ a učiním návrh, aby volba za prof[esora] Tomsu provedena byla². S návrhem tím se může naložit tak, jako byl by pilným, poněvadž v sezení posledním zemský maršálek³ bez toho podotkl, že volba náhradní za prof[esora] Tomsu bude provedena příště. Navrhuju prof. Spinu⁴

a odůvodňuji to v přiloženém spisku, z něhož zároveň vychází, jak i o ostatních smýšlím. Byl bych rád, kdyby se přijalo, co navrhuju, poněvadž bychom tam měli teoretika, jaký tam býti má.

Jak to nyní jest, byl by mezi mnou a Eiseltem boj. Rád bych se tomu vyhnul.

Jakmile jest tam třetí, už se objeví consensus^a aspoň dvou a ten má váhy.

Velice Tě prosím, abys se neráčil obtěžovati, a dodal ostatní tři exempláře pánům Ottovi⁵, Pražákovi⁶ a Čelakovskému⁷, jejichž byty mi nejsou povědomy.

Těše se na brzké shledání a prose, abys milostivé paní⁸ mou nejhlubší úctu vyslovil, jsem Tvůj

Srdečně oddaný ctitel

Albert.

P. S. Brožurky odešlu zejtra.

List formátu 11,5 x 18,4 cm, psáno perem na s. 1–2, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

¹ Zasedání České akademie věd se konalo v sobotu 12. 7. 1890.

² Při volbách do České akademie věd dne 3. 7. 1890 obdržel Tomsa 16 hlasů a měl se stát členem druhé třídy akademie. Členství v akademii nepřijal a tak na jeho místo E. Albert navrhl A. Spinu. Po nesnadných jednáních s B. Eiseltem, který byl podle Alberta „nesnesitelně osobní“, připravil Albert brožuru, ve které poukazoval na stav české lékařské fakulty a vyzdvihoval Spinovy zásluhy. Viz též dopis E. Alberta J. Vrchlickému z 21. 8. 1890, kde Albert píše: „Což mají pražské poměry s vědou co dělat? Ten, který má *práce*, má býti volen. To jest jediná odpověď na tak zvané pražské poměry, kterým já ostatně lépe rozumím než Eiselt.“ Knoesl, c. d., s. 61. Viz též LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové b. d. [po 1. 11. 1890].

³ Lobkovic Jiří Kristián (1835–1908), český konzervativní politik, velkostatkář na Mělníce, v letech 1865–1872 a 1883–1907 poslanec českého sněmu, v letech 1871–1872 a 1883–1907 zemský maršálek, předseda českého zemského sněmu a zemského výboru, v letech 1879–1883 poslanec říšské rady, od roku 1883 člen panské sněmovny.

⁴ Spina Arnold, MUDr. (1850–1914), od roku 1883 mimořádný profesor všeobecné a experimentální patologie na lékařské fakultě české univerzity v Praze a přednosta ústavu pro všeobecnou a experimentální patologii, od roku 1896 řádný profesor, v letech 1887–1888, 1896–1897 a 1901–1902 děkan a 1894–1895 rektor lékařské fakulty, od 18. 10. 1890 řádný člen České akademie věd, dvorní rada, člen zemské zdravotní rady.

⁵ Ott Emil, JUDr. (1845–1924), od roku 1872 docent rakouského civilního soudního řízení na pražské univerzitě, v letech 1882–1916 profesor právnické fakulty české univerzity, v letech 1883, 1884 a 1891 děkan právnické fakulty, 1887 rektor a 1888 prorektor české univerzity, od roku 1881 člen státního soudu, v roce 1889 člen ankety na ministerstvu kultu a vyučová-

ní, která připravovala úpravu právnického studia, od roku 1893 dvorní rada a od roku 1912 člen panské sněmovny, řádný člen Královské české společnosti nauk, České akademie věd, kde patřil mezi prvních 19 členů jmenovaných císařem.

⁶ Pražák Jiří, JUDr. (1846–1905), od roku 1879 mimořádný a od roku 1884 řádný profesor pro rakouské veřejné právo na pražské univerzitě, v letech 1889 a 1890 děkan, 1890 a 1893 rektor a 1894 prorektor české univerzity, zakladatel české veřejnoprávní vědy, v letech 1895–1905 poslanec českého sněmu a přisedící zemského výboru, v letech 1872–1897 spoluredaktor časopisu Právník, od 3. 7. 1890 řádný člen I. třídy České akademie věd.

⁷ Čelakovský Jaromír (1846–1914), právní historik, od roku 1886 mimořádný a 1892 řádný profesor dějin práva na pražské univerzitě, v letech 1897–1898 a 1905–1906 děkan právnické fakulty, od roku 1892 v archivu města Prahy, od roku 1906 první archivář, od roku 1887 mimořádný člen KČSN, od 3. 7. 1890 řádný člen I. třídy ČAV, v letech 1891–1901 předseda Ústřední matice školské, v letech 1878–1889, 1895–1911 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1879–1881, 1900–1907 poslanec říšské rady, dvorní rada od roku 1908.

⁸ Randová Angela, rozená Kuliková, manželka Antonína Randy.

^a Souhlas, svornost.

11. E. Albert–A. Randovi – b. d. [1896–1898]

Nejsrdečnější díky! Šťastný nový rok!

Navštívenka, avers: Professor Albert, k. k. Hofrath. IX, Maximilianplatz 7. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1. Podle adresy z doby na přelomu roku 1896/1897 nebo 1897/1898, tj. z doby, kdy kvůli své nemoci bydlel v přízemním bytě na Maximilianplatz 7.

12. A. Albert–A. Randovi – b. d. [před 13. 5. 1900]

Velectěný příteli!

Na tohohle paciente je Neusser¹. Přikládám kartičku na něho, poněvadž on se praxe straní a bez protekce ani Rothschild se k němu nedostane.

Morjeu!

Váš Alb[ert]

Ať p[an] Kruliš² jde hned nyní na kliniku Neusserovu, vchod je od porodnice z Garnisonsgasse. Tam si může vyjednat *kdy* a *kde* ho Neusser prohlídne. O 10. hod. má Neusser po přednášce.

List formátu, psáno perem na s. 1, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 17, kart. 4.

Pozn.:

¹ Neusser Edmund (1852–1912), v letech 1889–1893 primář Rudolfovy nadace, od roku 1893 řádný profesor speciální patologie a terapie a přednosta II. lékařské univerzitní kliniky ve Vídni, lékařský rádce císaře Františka Josefa, uznávaný internista a hematolog, od roku 1896 dvorní rada.

² Kruliš Otakar (1860–1900), stavební podnikatel, manžel Randovy dcery Angely.

13. A. Albert–A. Randovi – b. d. [po 13. 5. 1900]

Milý příteli!

Měl jsem v ruce nervosní pocity jakoby se mne chytala křeč písářská a tudíž jsem se chránil psaní. Nyní pomalu několik slov psát se zase odvažuji. Srdečnou soustrast při té ráně, která Vás stihla!¹ Kramář mi vše vypravoval.² Přeju Ti vše dobré a slyším, že se ti vede zase lépe. Nejuctivější poklonu Tvé paní a paní dceři³.

Tvůj věrně oddaný kolega

Albert.

Dvojlist formátu 11,2 x 17,5 cm, psáno perem na s. 1, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 17, kart. 4.

Pozn.:

¹ Ing. Otakar Kruliš, manžel Randovy dcery Angely, zemřel náhle 13. 5. 1900.

² E. Albert věděl o Krulišově smrti také od Karla Mattuše, který mu napsal, že „včera [tj. 13. 5. 1900] večer náhle mrtvicí raněn zemřel inž. a podnikatel Kruliš, zeť Randův.“ LA PNP, f. E. Albert, K. Mattuš E. Albertovi 14. 5. 1900.

³ Randová-Krulišová Angela, dcera Antonína Randy, manželka Otokara Kruliše, za kterého se provdala v únoru roku 1887.

14. A. Randa–E. Albertovi – 10. 6. 1900

Milý příteli!

V Praze 10/6 [19]00

Vrátiv se z Krakova nalezl jsem milý Tvůj soustrastný dopis a vzácný dárek¹. Tvá účast a laskavost tuze mne potěšily v hlubokém zármutku mém a prosím, abys za to přijal moje nejvřelejší díky! Přijel jsem včera v noci z Krakova, kde naše poselstvo srdečně bylo uvítáno. Slavnost byla krásná a důstojná! Pro účastníka byla to sice velká námaha, byli jsme stále v kole, pohostinství bylo příliš skvělé. Však vše dobře jsme překonali. Zdraví mně nyní výborně slouží;

přednáším od konce dubna jako prve. Doufám, že i Tobě dobře se daří; ta nervosa sem tam vždy se hlásí!

Žel, že mne po návratu čekal nový žal; moje dcera onemocněla na influensu s malým zápalom plic; na štěstí, že se jí lépe daří a že není žádné nebezpečí. Rač přijati opětné vřelé díky mé a zachovej přátelství Tvému věrnému příteli a ctiteli

Randovi

Dvojlist s černým okrajem formátu 14,1 x 15,4 cm, psáno perem na s. 1–2, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn. :

¹ Albert pravděpodobně zaslal Randovi svůj překlad Erbenovy Kytice nebo sbírku *Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur*.

Ediční poznámka

Dopisy pisatelů řadím a čísluji chronologicky podle data jejich vzniku. V záhlaví dopisů uvádím příjmení pisatele a adresáta, datum dopisu a údaj o místě napsání dopisu, v případě, že je napsal pisatel. Pokud nebyl dopis datován, doplňuji datum podle věcných souvislostí. V záhlaví dopisů sjednocuji psaní dat, která v textu ponechávám v původní podobě a na původním místě. V případě neúplného data doplňuji chybějící údaje v hranatých závorkách. Hranatých závorech užívám i v případě doplnění zkratky jmen pisatelů (Alb. na Alb[ert]). Zkratku titulu Dr. (Dra) měním na minuskuli a jednotný tvar dr. Zkratky Rkp. Dv., Rkp. Kr., Kr. Dv. rozepisuji v hranatých závorkách. Ponechávám zkratku k. př. (ku příkladu) a Albertův nejednotný způsob psaní názvu revue *Athenaeum*. Kulaté závorky pocházejí od pisatelů dopisů. Kurzívou jsou psána slova či věty, které sami podtrhli.

Jazykové úpravy se týkají pouze odstranění dobového zdvojení písmene l, s, r, f (např. ve slovech kollega, massa, adressní, diskusse, korrektní, afféra), použití písmene h (neurasthenie, authentické), interpunkce a předpony z (skritizoval, sklamal). Upravuji psaní velkých písmen (Velectěný Pane a Příteli, Staročeši, Mladočeši), kvantit (chvílka, nejprvé), rozdělené psaní dnes spojených příslovcí (do podrobna, po právu). Charakteristické zvláštnosti stylu obou pisatelů jsem se snažila zachovat. Ponechávám např. psaní slov jesti, takorčka, anobrž, nespisovných výrazů (objevujou, navrhuju, přeju, prohlídne místo prohlédne) charakteristických pro Albertův rukopis. U obou pisatelů jsem ponechávala užití infinitivních vazech s koncovkou na ti a psaní měkkého t (ť).

Dopisy psal Albert pečlivě a s klidem, málokdy škrтал. Vše je psáno úhledným, dobře čitelným písmem, které se zhoršilo až Albertovou nemocí v druhé polovině 90. let. Také Randa psal své dopisy úhledným rukopisem a na rozdíl od E. Alberta je vždy datoval.

Při editování jsem se přiklonila k formě transliterace s minimálními úpravami textu. Přihlížela jsem přitom k publikaci Šťovíček, Ivan a kol. Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti (Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie), AS MV ČR, Praha 2002.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Portréty Antonína Randy, LA PNP, fotoarchiv.



Portréty Eduarda Alberta, LA PNP, fotoarchiv.



ZUSAMMENFASSUNG

DIE GEGENSEITIGE KORRESPONDENZ ZWISCHEN EDUARD ALBERT UND ANTONÍN RANDA

Helena Kokešová

Zum diesjährigen Geburts- und Todesjahrestag von Antonín Randa (1834–1914) bereitete die Autorin eine Edition der Korrespondenz zwischen dem Gründer der modernen tschechischen Rechtskunde Antonín Randa und dem Chirurgen Eduard Albert (1841–1900) vor. Voraus der eigenen Edition befinden sich die biografischen Medaillons beider Protagonisten der gegenseitigen Korrespondenz.

Beide Verfasser stellten in ihrer Zeit die Spitzen ihrer Fachbereiche dar, waren ausgezeichnete Hochschullehrer und Gründer der modernen wissenschaftlichen Richtungen – Albert wird für den Gründer der modernen tschechischen Chirurgie gehalten, Randa für den Gründer der modernen tschechischen Rechtskunde. Beide haben eine neue Generation von Wissenschaftlern erzogen. Beide gewannen eine hohe Gesellschaftsstellung, ernteten viele in- und ausländischen Würdigungen, und trotzdem haben sie sich immer offen zu ihrem Tschechentum gemeldet. Beide spielten eine wichtige Rolle bei der Konstituierung der tschechischen Universität in Prag, auch wenn die Verdienste Randas begreiflicherweise größer waren. Was politische Orientierung betrifft, gehörten beide zu Anhänger der alttschechischen Richtung in der tschechischen Politik. Kein Wunder, dass die Politik zu wiederholtem Thema ihrer Gespräche bei den Begegnungen in Wien oder in Prag wurde und dass sie sich auch in ihrer Korrespondenz widerspiegelte. Es ist aus dem Kontext offenbar, dass nicht alle Briefe erhalten sind. Im Staatlichen Zentralarchiv, im Familienarchiv Kruliš-Randa, blieben sieben Briefe von E. Albert aus den Jahren 1880–1900 und die Visitenkarten von Alberts Sohn Georg und von Alberts Gattin Marie Albertová erhalten. Das Konzept des Briefes von E. Albert vom Juni 1890 an Antonín Randa ist im Personalbestand E. Albert im Literarischen Archiv des Denkmals des nationalen Schrifttums (LA PNP) deponiert. Im LA PNP im Bestand E. Albert sind sechs Briefe von A. Randa an E. Albert aus den Jahren 1880–1900 bewahrt.

Der erste uns bekannte Brief aus ihrer gegenseitigen Korrespondenz ist Alberts Brief, geschrieben in Innsbruck am 21. Mai 1880. Darin bedauerte Albert, dass er während seines Aufenthaltes in Prag keine Möglichkeit hatte, A. Randa zu treffen. In der Höflichkeitskorrespondenz setzten sie auch im Jahre 1881

fort, wann Randa Albert zu Ernennung vom Professor an der Wiener Universität gratulierte und sprach die Hoffnung aus, dass Albert auch auf dieser Weise seinem Volk, dessen Stolz er ist, weiter nützlich wird.

Die nächste Korrespondenz steht uns erst für das Jahr 1889 zur Verfügung. In dieser Zeit hat sie schon einen intimeren Charakter, die Verfasser waren gegenseitig auf du und du und schrieben über aktuelle Fragen, die das tschechische wissenschaftliche und politische Leben in Bewegung setzten. In der ersten Reihe war es die Frage der Verhandlung der Realisten mit den Alttschechen, in der Albert als Ratgeber wirkte und als „vir boni officii“ handelte. Er nützte dabei seine guten Beziehungen mit F. L. Rieger; mit dessen Tochter Marie Červinková-Riegrová, aber auch Josef Hlávka und mit tschechischen Abgeordneten im Reichsrat aus.

Das nächste wichtige Thema Alberts Korrespondenz mit A. Randa war die Frage der Tschechischen Akademie der Wissenschaften, vor allem derer sozialen Zusammensetzung. Auch Randas Besuch in der Villa Alberts in Žamberk/Senfenberg am 31. August 1890 hängt mit der Tschechischen Akademie zusammen.

Weiter hat man erst die Korrespondenz aus den späteren 90. Jahren des 19. Jahrhunderts und aus dem Jahre 1900 zur Verfügung. Die betrifft vorwiegend den Gesundheitszustand beider Verfasser und den plötzlichen Tod des kaum vierzigjährigen Schwiegersohns Randas Otakar Kruliš.

Die Korrespondenz bietet uns die Möglichkeit, ins Privatleben der Verfasser, in die zeitgemäßen Gesellschaftsgewohnheiten einen Blick zu werfen und ermöglicht den Hintergrund der „großen“ öffentlichen Ereignisse zu erkennen. In diesem Fall handelt es sich um persönliche Beziehungen der Vertreter des tschechischen wissenschaftlichen Lebens in der Zeit der Kämpfe um Handschifte und der Errichtung der Tschechischen Akademie.